

સાગરની સુંદરી

સા. ૧૧ ૧૯૫૭

૨૦૦

Historical Map

પ્રાણી એમ. બી.

૩૦ વાનસગીરનાની ગાંધી-ચિંતન

ક્રમિક ૦-૧૨-૦

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૭૨૭ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ સાહિત્યની ઐતિહાસિક

વિષય ૬ - ૩

સાગરની સુંદરી

==*[]*==

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર,
છોડુભાઈ ભગવાનદાસ મોદી.
ઠે. સૈયદપુરા બોરડી શેરી-સુરત.

◆—(—)—◆

(સર્વ હક પ્રકાશકને સ્વાધીન છે.)

મોલચેજન્ટ:—બુકસેલર મણીલાલ ભાઈશંકર વ્યાસ
ઠે. વીનસ સાનેમા સામે-સુરત.

[આવૃત્તી પહેલી સને ૧૯૨૬ પ્રત ૨૦૦૦]

કીંમત ૦-૧૨-૦

તૈયાર છે? તાકીદ ખરીદ કરો તૈયાર છે?
એક એકથી સરસ ગુજરાતી ગાયનની તદ્દન નવીન બુકો
(સુરતવાસી એમ. બી. વ્યાસની હાથેલી)

* બેઠક અને જલસાઓમાં પ્રખ્યાત થયેલી *

રાત્રી રાણી ફોનોગ્રાફ (ભાગ-૧થી૩) કી. ૦-૨-૦

નવીના નખરાં (ભાગ-૧થી૩) કી. ૦-૨-૦

ભાભીના ભપકો (ભાગ-૧થી૩) કી. ૦-૨-૦

માથુકનો મગકો (ભાગ ૧થી૩) કી. ૦ ૨-૦

મોહખતકા ખજાના (ભાગ-૧થી૩) કી. ૦ ૨-૦

દીવામે ગઝલો રિન્દ (ભાગ-૧થી૩) કી. ૦-૨-૦

ઉપરની બુકો તૈયાર છે. તમારું દીક્ષ રંજન કરવું

હોખતો તાકીદથી ખરીદ કરજો.

—(મગવાનું ઠેકાણું.)—

બુકસેલર મણીલાલ ભાઈશંકર વ્યાસ સુરતવાસી
દે. સ્ટેશન રોડ, વીનસ ગ્રીનેમા પાસે-સુરત.

॥ અથમંગલમ્ ॥

સાગરની સુંદરી

મકરણ ૧ લું.

“કોનું ખૂન !”

“ખૂન ! ખૂન ! દોડો, જલદી દોડી, મેં હાથમાં પકડેલો ખૂની નહાસી જશે, અરે-આ જાય-આ ગયો-નાહો ! નાહો !” સીલાવતીએ પોતાના ઓરડામાં મોટેથી ખૂમ મારી, તેજ સાથે તેના બંધુઓ રમેશ અને નિરંજન ત્યાં દોડી આવ્યા અને ગભરાટમાં પડેલી સીલાવતીને જોઈ પૂછવા લાગ્યો ! “સીલાવતી ! શું છે કોનું ખૂન થયું ! આમ ગભરાય છે કેમ ? ખૂમાખૂમ શા માટે કરે છે !”

“ભાઈ ! તેની મને ચોક્કસ ખબર નથી પણ ઉપરના ઓરડામાં એક કરપીણ ખૂન થયું હોતું જોઈએ. કાંણુ કે ઉપરથીજ મારા મિત્રના પર એ માળના પાટીયા તૂટેલા હોવાથી લોહીની ધારાઓ અને આ લોહીથી ગળતું મનુષ્યનું માથું અ.વી પડ્યું છે, જુઓ તો આ માથું કોનું છે !” એમ બોલતાં સીલાવતી પોતાના હાથમાં દિવાલળી બધ દિશો કરવા મઠી.

“સીલાવતી ! ખૂની ક્યાં નાહો ! તારા હાથમાં શું ખૂની પકડાયો હતો ?”

“હા હાઈ ! મારા શરીર ઉપર જેવું આ લોહીથી ભિન્નતું માથું આવીને પડ્યું તેવીજ હું જન્મત થઈ ગઈ તો મારી પાસેથી એક માણસને તલવાર લઈ નહાસતા મેં જોયો તેવાજ મેં તેને પકડી લીધો. પણ મુજ અમળાની કાયામાં શક્તિ ફેટલી ! તરતજ તેણે મને ધક્કો મારી પાડી નાંખી અને પોતે દિવો હોલવી નહાસી ગયો !”

દિવો થતાંજ રમેશ નિરંજન અને લીલાવતી પોતાના માળપર ચઢી ગયાં, એ માળ ઉપર નિરંજનની મોટી ખડેન વિશાખાનું શયનાગાર હતું. લીલાવતીએ જતાને વાર તેનું આરણ્યું ઉઘાડી નાંખ્યું અને દિવો લઈને તેઓ અંદર પેઠા. અંદર જતાંજ જે પલંગપર વિશાખા સૂતી હતી તે પલંગપર સ્વપ્નાની દૃષ્ટિ ગઈ ! પલંગ ઉપર સુતેલી જીવનધારીણી વિશાખાને બદલે માત્ર તેનું લોહીમાં ભિન્નએલું ધડજ અવશેષ પડેલું હતું અને લોહીની ભરેલી ચાંદર જોનારને ત્રાસ આપતી ત્યાં દૃષ્ટિગોચર થતી હતી ચાંદરની સાથેજ વિશાખાના હસ્ત રૂમ લો પણ લોહીયુક્ત થયેલા જણાતા હતા પલંગપર જે લોહના ચક્ર-ચક્રીત છરા પડેલા હતા અને તેના ઉપર પણ પુષ્કળ લોહી લાગેલું હતું. આ ભયાનક દેખાવ નિદાનતાંજ નિરંજન નાંચે ઉતર્યો અને તેણે લીલાવતીની ઝોરડીમાંથી દેહ વિહિન પડેલું શી ઉપર આણી પેલી દેહ સાથે સરખાવી જોયું. તે મસ્તિકના મુખ ઉપર એટલા બધા ધા કરવામાં આવ્યા હતા કે તે કોનું શિર છે તે પણ ઝોળખી શકાતું નહોતું. માત્ર કૃષ્ણ કેશકલાપની વિપુલતાથી તે કોઈ રમણીનુંજ મસ્તક હશે એવી ખાત્રી થતી હતી. આ ભયંકર દેખાવ જોતાંજ રમેશ પોતાના ખંધુ નિરંજનને ઉદ્દેશીને કહ્યું, “નિરંજન ! તમે લીલાવતીની પાસેજ રહી તેની સંભાળ લો ! હું હમણાંજ ગામમાં જઈ પેલિસની મદદ

લઈ આવું છું !” આમ કહી રમેશ નીચે ઉતરી આવે અને કાલિયરણ્ય નામના પોતાના ભાઈ સાથે લઈ સીતાગંજની દિશાએ ચાલવા લાગ્યો.

નિરંજન અને રમેશ સીતાગંજના જાગીરદાર હતા પણ તેઓ ગામમાં ન રહેતા સીતાગંજથી ત્રણ માઇલ દૂર આવેલા ગોમતીગંગા નદિના કિનારા પર પોતાના વિશાળ બંગલામાં રહેતા હતા. આ બંગલાની સાથેજ મોટી આઈસ ક્રીકેટરી હતી. અને આ આઈસ ક્રીકેટરીને લીધેજ નિરંજન અને રમેશને શહેર છોડીને અત્રે રહેવું પડ્યું હતું.

રમેશ ભાઈ સાથે લઈને જે રસ્તે શહેરમાં જતા હતા તે રસ્તો બરાબર ત્રણ માઇલ જેટલો લાંબો હતો છતાં સીતાગંજ સુધી ત્યાંથી મોટોર જઈ શકે એવી પાકી સડક બાંધેલી હતી. તે તરતજ મોટોર અથવા માડી લેવાના ઉદ્દેશથી પોતાની અશ્વશાળામાં ગયો, પણ એ દ્વારમાં પેસતાંજ તેણે જે ભયંકર દૃશ્ય જોયું તેથી તેના હોંશકોંશ ઉડી ગયા. અશ્વશાળાના દરવાજાને, તેની પરિતને અને તેના ત્રણ બાળકોને ત્યાંજ કાપી નાંખેલા હતા અને તેઓના ધડ મૃત્યુ કાળના વિચિત્ર નૃત્યને અનુલવી રહ્યા હતા ! અશ્વશાળાનું બારણું ઉઘાડું હતું તથા અંદર બાંધેલા સાતે ઘોડાના કંઠ તેમની દેહથી જુદા પાડી નાંખવામાં આવ્યા હતા, તે ઉપરાંત બંને મોટરોને પણ કેવળ ક્ષિત્ર ક્ષિત્ર કરી નાંખવામાં આવી હતી. આ ભયંકર દેખાવ જોતાંજ રમેશ ત્યાંથી પગે ચાલતોજ સીતાગંજને માર્ગે રવાના થયો, આ માર્ગે જુલોની ધડી ઝાડીઓ આવેલી હતી, થોડેક દૂર જતાંજ તેને વિશાળાના કંઠનો ધ્વની સંભળાયો કે, “ ઓહ ! દોડો ! દોડો ! કેદ અધર્મિના હાથમાંથી મને નિર્દોષ અબજાને ધમ બ્રહ્મ થતી બચાવો ! મારા શિયલ

ધમની ંહારે ધાઓ ! અને આ જલ્લાહની જીંદગીનો અંત લાવો !”

આ શબ્દો પોતાને કાને પડતાજ રમેશ ત્યાં આવેલી એક ગુફામાં દોડી ગયો અને એ આત્મનાદ ક્યાંથી આવતો હતો તેની તપાસ કરવા લાગ્યો, એટલામાં એક સ્વરૂપવતી રમણી દોડતી આવી રમેશને બાંધી પડી ! તેની દેહલતા બયથી થરથર કંપતી હતી અને જીભ બયથી બાણે ઠરી ગઈ હતી, તે રમેશને પોતાની પાછળ ફાઇ પુરૂષ દોડતો આવે છે એનું આંખની બતાવી સૂચન આપતી હતી એટલામાં પ્રચંડ દેહનો એક પુરૂષ ત્યાં રમેશની આગળ આવી પહોંચ્યો અને તેણે તેને એવા તો પ્રમત્ત જોરથી ધક્કો માર્યો કે રમેશ ધરાસાથી થઈ ગયો, તેને ઉદ્દેશીને પેલા પુરૂષે કહ્યું, “ઓહ કમખખત શયતાન ! આ મધ્ય રાત્રે મારી ગુફામાં આવી મારા કાર્યમાં ખતેલ પહોંચાડવાને તને શું અધિકાર છે ? બેઇમાન ! ચાલ, એકદમ બહાર જા ! નહિ તો હમણાં જ હમણાં આજ પળે તારી દેહન! ટુકડે ટુકડા કરી નાખી તારો જીવ લઇશ !”

“પરાયાના ગૃહે પેસી	સીતમ શયતાન આદરવા
કહે જુદમી નરાધમ એ	તને સત્તા મળી ક્યાંથી ?
ન જ્યાં જલ્લાહપણ આવે	હુપી એવી ગુફા આ ત્યાં !
બતાવી દે ! નજર તારી,	અહીં આજે વળી શાથી ?
જરૂર જળભેદ છે કાંઈ	થયો મુજ ઘેર દુબોનો—
જણાયે છે જરૂર પયમાં	ઝડપ જવાળા બળી આથી.”

“કમખખત ! તારી જુદમી જીભને એકદમ બંધ કરી દે અને આ નિર્દોષ રમણીને તું જ્યાંથી લઇ આવ્યો હોય ત્યાં પાછી મૂકી આવ ! ઓ શયતાન ! મને જેમ તારા ધરમાં પેસવાનો અધિકાર

નથી તેમ તને પણ કામલાંગી કુલકામિનીઓને ઉઠવી લાવી સતીપર
સીતમ કરવાનો અધિકાર નથી, જુદી જલ્લાદ ! હું તો આ રમણીનો
સ્વર એ મારી સહોદરા ભગિની વિશાખાનોજ સ્વર છે એમ ધારી
અત્રે આંચો હતો પણ દુર્ભાગ્યે મારી તે ધારણા ખરી ન પડતાં
મારે હાથે માત્ર એક અનાથ અખળાના શિયળનું રક્ષણ થયું ! યાદ
રાખ ! હઠીલા હેવાન ! હું અહીં આંચો છું હવે હું જરા પણ આ
સતીપર સીતમ ગુજરવા દર્શન નહિ !”

“ સતિના પાયને રપષે” જીવન જન ધન્ય સમજે ત્યાં
અધમ ! તુ દિવ્ય અખળાને સીતમ શ્યતાનના અપે ?
ભૂલી ધનશ્યામને, જગમાં પરમ સત્તા પ્રભુની તે
હારે પૃથ્વી બધી જ્ઞાને કહે અભિમાનના પાપે ?
અખર ના છે હજી કરીએ દશા શી યાય દૈત્યોની
બને પાપાણુનું પાણી જીને સંતાનના શાપે ”

“હરામી હેવાન ! તારી પણ જીવ્હા તું એકદમ બંધ કરી દે અને
જે રમણી તારા આશ્રયે આવીને ઉભી છે તે કમખખત કામીનીને
મારા હાથમાં સોંપી દઇ તું તારે માર્ગે ચાલ્યો જ ! જો એક
સૂણી પણ હવે વાર લગાડી તો યાદ રાખ તારું ધડ અને શીર
એકજ પલકમાં જુદા કરી દઈશ !”

પલકમાં પ્રાણ રગ દોળા રૂધિરમાં દેહને બોળા
શરીરના બોહીને બોળા દયાદિણ હું પિનારો છું !
જગતની દુષ્ટતા, પાપો અધમતાને ભરી ઉરમાં
ધરીને ખડું હસ્તે હું સકળને મારનારો છું !

દયાને દૂર છે રાખી નવાણોમાં નિતિ નાંખી
જરૂર હું વિશ્વ આખાને સદા સંહારનારો છું ।”

“તેની જરા પણ મને પરવા નથી. તારા લાખો અન્યથો અને પાપો આજ સુધી છુપાયાં હશે પણ રમણીઓના શિયલ ભંગનું તારું મહાપાપ ગમે તેટલા પ્રયત્નો કરશે તોપણ હવે છુપાવાનું નથી, મારા પ્રાણુની પણ મને પરવા નથી, મારે માત્ર આ રંક અખળાનોજ ઉધાર કરવો છે !” આ શબ્દો પોતાના કણ્ઠગાયર થતાંજ તે પુરૂષ સુરેશ્વર એકદમ ધસી આવ્યો અને તેણે તેને એવા જોરથી ધડકો માર્યો કે તે પુનઃ ધરાશાયી બની ગયો, તેજ વખતે પેલી રમણી અને તે પુરૂષ બંને સુરેશની દેહ ઉપર ચઢી બેઠા. આ કિપણ દ્રવ્ય જોઈ રમેશ પોતાના બૈયાને ખૂબ મારી, ‘કાલીચરણ. કાલીચરણ !”

પ્રકરણ ૨ જી

શકદાર સંપડાયો !

રમેશને ગયાને એક પ્રહર કરતા વધારે અવકાશ થઈ જવાથી નિરંજન પોતેજ ડિટેક્ટીવને બોલાવવા જવા તૈયાર થયો. આ વખતે આદ્રાશમાં ભગવાન મુર્યનારાયણના શીતરત્નિઓ જણાતા હતા. પ્રજ્ઞાતનો અવસર હોવાથી મંદમંદ પવન આવતો હતો અને લીલાછમ વૃક્ષો આખોને અતુપમ આનંદ આપતા હતા. નિરંજને પોતાના કપડાં પહેરી લીધા અને જતી વખતે પોતાના પુત્ર જગદિશને

તેણે સાથે લીધા. બંને પિતાપુત્રો ત્વરિત ગતિએ પગલાં બરતા સીતાગંજ તરફ પ્રયાણ કરતા હતા એટલામાં માર્ગમાં જે સ્થાને રમેશને વિશાખાના કંઠ જેવીજ ચીસો સંબળાઈ હતી તેજ સ્થળે જગદિશની દ્રષ્ટિ એક નિષ્પ્રાણ કાયા પર પડી. તે ક્ષણે જોતાં જગદિશે બચતી એક ચિસ પાડી અને તે બોલી ઉઠ્યો, પિતાજી ! મજબ થયો, બદમાસોએ તો જાણે પૃથ્વીના પ્રલયકાળનું ધમસાણ કરવા માંડ્યું ! આ અહીં મુડદું કાનું ! જુઓ તો ખરા, તેના રાહલ થએલા છે ! મિચારાના શરીરમાંથી લોહીની અરબક્ષિત ધાર વહી જાય છે અને મુખ તો જાણે છુંદાઈ બચડાઈ ગયેલુંજ લાસે છે ! ”

“ હં : એ કાનું ખૂન થએલું છે વળી ખીજું ! ” નિરંજને ઉત્તર અપ્યો અને તે પોતાના પુત્રની પાસે આવી ત્યાં પહેલું તે ક્ષણ ધારી ધારીને જોવા લાગ્યો. તેને નિહાળતાંજ નિરંજનની આંખોમાં ક્રોધની જ્વાળા ફરી વળી અને તે બોલ્યો : “ હાય ! હાય ! આતો આપણા ગામના નગરશેઠ બાબુ કેશવસેનની સ્ત્રી કમજાક્ષી દેવી છે ! એનું પણ ખૂન ! અને તે આવી રીતે ? રામ ! રામ ! હવે જમતમાં ધર્મ ક્યાં રહ્યો ! જ્યાં ત્યાંજ પાપનું સામ્રાજ્ય ફરી વળ્યું, આ થું ! ”

“ કેશવસેનની પત્નિ કમજાક્ષીના તો આખા અંગાળામાં અંજો એકે સ્વરે વળાણ થાય છે. તેવા નિર્દોષ સ્ત્રીના પ્રાણ લેવાનું એ અધમ માણસોને શું પ્રયોજન હશે ! અને તેમણે તે અમળાનું ખૂન કરી શે : લાભ પ્રાપ્ત કર્યો હશે ! ”

“ બદમાસોને તેની ચિંતા હોતી નથી તેઓ તો બહુધા મ.ણસો પાસે દ્રવ્ય છે એમ ધારી તે પ્રાપ્ત કરવાને તેના પર અપાર

સિતમ ગુનરે છે અને છેવટે તેનો પ્રાણ લેવાને પણ તેઓ ચૂકતા નથીજ ! ,

“ પણ ત્યારે આપણે કમલાક્ષીના મરણની ખબર પોલિસમાં આપવી જોઈએ, કારણ કે તે આપણા નગરશેઠની પત્નિ છે એટલે આપણી પણ માતા સ્વરૂપિણી છે ! ”

“ નહિ જગદિશ ! એ આપણું કામ નથી, કારણ કે નગરશેઠ જોડે આપણું પ્રાચીન કાળથી વૈર ચાલતું આવે છે અને તે માટે આપણા ન્યૂવેંજે પણ તેમની સાથે ખૂમ લડી ગયા છે, એટલે જો આપણેજ આ ખુનની ખબર પોલિસમાં આપીશું તો તે કદાચ આપણનેજ ગુન્હેગાર તરીકે પકડશે ! ”

“ એવો વહેમ રાખવાનું જરાપણ કારણ નથી, આપણું વૈર ચાલતું આવે છે એ વાત ખરી પણ તેથી આપણા પરજ ખુનનો આરોપ આવે એ સંભવતું નથી. ના. સરકારના કાયદા પ્રમાણે પણ આ કામ આપણેજોયું છે એટલે હવે તે વાત પોલિસમાં જાહેર કરવી એ આપણી ફરજ પણ છેજ ! ”

“ મિલકુલ નહિ, જગદિશ ! તું જાણે છે કે આ જગતમાં આજે સત્ય રહ્યું નથી. આપણી પાસે આ ખુન કોનું થયું છે અથવા કોણે કયું છે તેની પણ કશી સાબિતી નથી, પછી ધારો કે કદાચ આપણા પરજ આ ખુનનું તહોમત આવ્યું તો શું ! ”

ન જગમાં સત્ય છે આજે, અધમતા છે બધે બધી,
હવે ના લેશ પણ કરવી, જગતમાં ધર્મની પરવા !

ન કિંમત કાંઈ સારાની, નથી નિંદા નકારાની,
પછી સંસારમાં જ્ઞાને, કહે સત્કર્મ આદરવા !
ન શિક્ષા પાપની; બદલો ન ઇશ્વર પુણ્યનો આપે,
પાપા કષ્ટથી કાયા, પ્રયોજન શું દહન કરવા !

“ પણ એવો ગુન્હો આપણા પર આવેજ નહિ; આપણો
ખલો કાંઈ ખુનીનો તો નથીજ, પછી આપણા ઉપર ખુનનો આરોપ
પણ શા માટે આવે ! તમારી કિર્તી એ આખા અંગાણમાં વ્યપી
ગએલી છે અને જેમ નગરશેઠને બધા લોકો ઝોળખે છે, તેમ
તમોને પણ બધી દુનીયા પિછાણે છે, પછી શા માટે આપણે
ખોટો કર રાખી ખુની શોધી કાઢવામાં મદદ ન કરવી ? ”

ખરાને સત્ય કહેવામાં ન ચિંતા લેશ પણ રાખો
ભરૂંસો રાખજો ઉરમાં પ્રભુ છે સત્યને માથે !
કિરણ પ્રકટી પ્રભાકરના ઉજળે વિશ્વ આખાને
દીઠાં છે શું રવી રસ્મિ વળ્યા અંધારની સાથે !
પ્રજાળી પાપ સંતાપો, સકલ સત્કર્મ આચરવા
દીધી આ દેહ દુનીયામાં દયા દર્શાવી જગનાથે !

“ તેનું એક ખીજું પણ કારણ છે નગરશેઠ કેશવસેન જે કે
સારા અને આખરદાર માણસ છે ખરા, પણ તેમની પત્નિ એક
નિર્ધન અને નીચકુળમાં ઉત્પન્ન થયેલી અમળા છે. આપણે
ખાનદાન પિતાના વંશજો છીએ ? પછી આપણે શા માટે એવા
નિર્ધન અને કુલદિનોની દરકાર રાખવી જોઈએ. જમદિશ ! કુલવા-
નોએ નિય જાતીના માનવીઓની દયા ખાવી એ તદ્દન અયોગ્યજ

છે, કારણ કે કુલહીન માણસો મરવા અને આપણા જેવાની લાતો-
ખાવાજ સુખએલાં છે ! ”

સૃષ્ટિ છે દેહ જે અત્રે પ્રભુએ કંઈ સહવાને
પછી તેની દયા ખાવી જરૂર જાણે નકામી છે !
શ્રીમંતોની કરે સેવા સદ્ગુણ કાયા થતી જેની
પ્રિતિથી પેખવા તેને અહા ! એ ખુશ ખામી છે !
સુજન છે બાગના વૃક્ષો સુશોભિત પદ્મવોવાળાં
અને કુલહીનમાં નકકી બધી નીચતા વિરામી છે.

“ બિલકુલ ખેટી વાત ! શું નીચ કુલમાં જન્મ આવ્યો
માટેજ તે માણસ કાંઈ અધમ બની ગયો અને આપણે સારા
કુલમાં દેહ ધારણ કરી તેથી આપણે તેનાથી શ્રેષ્ઠ થયા ! તદ્દન
ખોટું ! હવે નીચની પરિક્ષા દેવના વર્ણ કે કુળ પાંચી થાયજ
નહિ તે તો માત્ર માણસના ગુણ પરથીજ અંકાય છે

શ્રીમંતો કે ગરીબોના ન થાયે મુલ્ય કાયાથી
સુગુણથી મુલ્ય સઘળાના જગતમાં થાય છે અંતે
હિરાએ કાલસા ફરી ખરી એ જ્ઞાદ છે તો એ
છતાં તેની જુઓ કિંમત ઘણી અંકાય છે અંતે !
પ્રભુ છે સર્વનો; સરખા બધાં એ બાલુડાં તેનાં
બધે સરખો જુઓ વાયુ બરાબર વાય છે અંતે !

“ બસકર જગદિશ્વ ! તારા ડહાપણના શબ્દો તારી પાસે રાખ !
જ્યાં સુધી મારી દેહમાં જીવ છે ત્યાં સુધી હું તને કાંઈપણ પ્રકારે
આ ખુનની ખબર પોલિસમાં આપવા દેવાનો નથીજ અને તે છતાં

જો તે આ ખપર પોલિસમાં આપી તો યાદ રાખ, તારે અને મારે
જુડે મોતે મરવું પડશે ! આ સંસારમાં કુતરાને મોતે આપણી
કાયા હતી ન હતી થઈ જશે ! ”

પરાયા કંઈને દહતાં નકામા સંકટો વેડી,
દુઃખી કાયા થશે તારી, દયા દર્શાવતા એવી !
પીએ પય સર્પ પછ દંશે, જગત આ સર્વ છે એવું,
ગુલાબે છે લય્યાં ઝાંટા, કમલ કાદવ રત્નું સેરી !
વિચિત્રજીવિશ્વ આતું ત્યાં, કૃપા કેરું પ્રયોજન શું,
પ્રિતિની પૃથ્વિમાં વર્ષા, કહો વરશાવવી કેવી !

“ તેને માટે મને ચિંતા નથી. મારા હૃદયમાં એકવાર મેં
નિશ્ચય કર્યો છે એટલે મને તે રીતે પણ હું એ ખુનની ખપર તો
પોલિસમાં આપવાનોજ છું ! જો તમારે મને એ કામમાંથી અટકાવ-
વાજ હોય તો બેશક તલવાર અથવા રિવોલ્વરથી પ્રથમ મને વિધી
નાખો તેની મને પરવા નથી ! ” જમદીશે ઉત્તર આપ્યો અને તે તરતજ
પેલા શખની પાસે ગયો, પણ તેવેજ તે વધારે આશ્ચર્યમાં પડ્યો
અને ફરી પોકારી ઉઠ્યો, “ અરે આ શું ! અહીં તો એક બીજું
પણ શખ પડેલું દેખાય છે અને તે શખનું વળી માથું પણ કાઠ
ઉઠાવી ગયું હોય તેમ લાગે છે ! ”

“ હાં બીજું પણ ખુન થયું છે ! તે વળી કાણ છે ! ” નિરંજને
પ્રશ્ન કર્યો, જમદીશ જરા આગળ વધ્યો અને તેણે તે ખંનને શખ
ખેંચી રસ્તાની વચ્ચે આણી નાખ્યા. એ શખનું બારીક અવલોકન
કરતા તે બોલ્યો, “ પિતાજી ! જુઓ તમે પહેલાં જેને નગાશેઠની

પતિ ધારી હતી તે સ્ત્રી નગરશેઠની પતિ હોય એમ માફં અનુમાન થતું નથી ! ”

“ કેમ વાફં ! નગરશેઠની પતિ જે પોશાક પહેરે છે તેજ ચોષાક આ સ્ત્રીને પહેરાવેલો છે. તે સાથે તેમને કલકતા સાહિત્ય કલ્પમાધી મળેલો વાદ પણ તેમના વૃક્ષ સ્થળ પર લટકી રહ્યો છે, પછી આપણે એમ શા માટે માનવું જોઈએ કે એ સ્ત્રી તે નગરશેઠની પતિ નથી ! ”

“ તે બધી તમારી વાત ખરી છે, પણ કમલાક્ષી દેવીના જમણા હાથ પર તો બાણુ કેશવસેનનું સુંદર ચિત્ર હતું. તે આ હાથ પર નથી પરંતુ જે સ્ત્રીનું માથું ગુમ થઈ ગયું છે તેજ સ્ત્રીના એક હાથ પર તે ચિત્ર છે એથી મને શંકા થાય છે કે આજ સ્ત્રી કમલાક્ષીનું હોવું જોઈએ અને બીજી તેની દાસી હશે ! ”

“ જગદીશ ! આ એ ખુનો સાથે થએલાં હોવાથી આ કામ મને ચોર કે લુટારાઓનું ભાસતું નથી પણ મને લાગે છે કે આમાં કાંઈ ભયંકર પ્રપંચ થએલો હોવો જોઈએ ! માટે તારે પેલિસમાં ખબર આપવી હોય તો ભલે આપ; પણ સ્ત્રી પાછા જ્યાં પડેલા હતા ત્યાં મુકી દે એટલે આપણા પર કોઈને કશો પણ વડેમ આવશે નહિ ! ”

આ સંલગ્નતાજ જગદીશે બંને સ્ત્રીને ખેંચી લઈ જઈને પાછા તેમનીય થમનીજ જગ્યાએ મુકી દીધા, એટલામાં સામેથી પેલિસ ઇન્સ્પેક્ટર મી. ફેકેન્સની મોટોર આવતી જગદીશની દ્રષ્ટિએ પડી. જગદીશ આ મોટોરને પોતાની સામે આવતી જોઈ ત્યાંજ ઉભો રહ્યો અને તે જેની પોતાની પાસે આવી તેવીજ તેને પોતાનો લાભ

રૂમાલ બતાવી ઉભી રાખી મી. ફેકલ્સને અને નિરંજનને બિસ્ફુલ પરિચય ન હોતો છતાં નિરંજને ફેકલ્સને સલામ કરી અને તેને કહ્યું, “મી. ફેકલ્સ! અમારે ત્યાં આજે એક ભયંકર ખુન થયું છે. અમે તે માટે આપને ખબર આપવા ગામમાં આવતા હતા ત્યાં તો મામમાં અમેને બીજાં એ સ્થળ પડેલાં દેખાયાં, જુઓ પેલા મંન્ને સખો ત્યાં પડેલા દેખાય છે. સીતામજામાં આપની સત્તામાં પજી આ કેવો અનર્થ!”

“નિરંજન! તમે એ સ્થળને અડક્યા છો ખરા?”

“ના જી! અમે જરા પણ તેને અડક્યા નથી કે તેની પાસે જઈને તેમને જોયાં પણ નથી!”

“એ કાના સ્થળ છે?” ફેકલ્સે પૂછ્યું.

નિરંજન તેનો ઉત્તર આપતા જતો હતો, તે પહેલાં જ જમદીજ વચ્ચે બોલી ઉઠ્યો, “સાહેબ! એક અમારા નગરશેઠની બી કમલાક્ષી છે અને બીજી તેની દાસી છે!”

“તમે એ સ્થળને અડક્યા નથી ત્યારે તમને ખબર થી રીતે પડી કે આ અમુકજ માણસોના સ્થળ છે એમ!” ફેકલ્સે પૂછ્યું.

ફેકલ્સનો પ્રશ્ન સાંભળતાં જ નિરંજનની આંખે અધારા આવી ગયા, તે પ્રથમ કહી ચુક્યો હતો કે “અમે એ સ્થળને જરાપણ સ્પર્શ કર્યો નથી કે તેને પાસે જઈને તેને તપાસ્યા પણ નથી!” તેને આમ નિશ્ચિત થએલો જોઈ ફેકલ્સને વધારે શંકા આવવા લાગી, તેણે તે બંન્ને પિતા પુત્રોના મુખ પર એક કડોર દ્રષ્ટિ પાત કર્યો અને કહ્યું, “સાચું બોલો! આ ખુનના સંબંધમાં તમે શું જાણો છો?”

“ હું સાહેબ, વધારે કશું પણ જાણ્યો નથી ! ” નિરંજને ઉત્તર આપ્યો, તેજ સાથે રુકબસે પોતાના કોન્ટેનરોને આજ્ઞા કરી “ પકડો આ સકદાર ખુનીને ! ”

તેજ સાથે “ સકદાર સપડાયો ! ”

પ્રકરણ ૩ જી.

ડિટેક્ટીવ કૃષ્ણકાન્ત.

આકાશમાં ઘેર અંધાર વ્યાપેલું હતું. ચારે બાજુએથી ધૂળના ઝોટેઝોટા ઉડી આવતા હતા અને તોફાની રૂતુ સંસારને અકળાવી રહી હતી. તે વખતે બાબુ કેશવસેનના ઘરમાં કૃષ્ણકાન્ત ડિટેક્ટીવ પોતાની તપાસ ચલાવી રહ્યો હતો તેની પાસે એક બાજુએ નિરંજન અને જગદિશને અને બીજી બાજુએ કેશવસેનના નોકર સેવકરામને ઉભા રાખવામાં આવ્યા હતા, તે ઉપરાંત બીજા પણ એ ચાર પોલીસ અધિકારીઓ ત્યાં વિદ્યમાન હતા. કૃષ્ણકાન્ત તે બધાની વચ્ચે ખુરશી પર બેસી આર.પી.ઓને સલાહો પૂછતો હતો અને તેમની જુઝાની-ઝોમથી કાંઈક કાંઈક બાબતો બખી લેતો હતો. એટલામાં એક નોકરે આવીને કૃષ્ણકાન્તને ખબર આપી કે “ સાહેબ ! રામનાથ આવે છે ! ”

‘ હીક, તેને કાંઈ પણ કહ્યા શિવાય એકદમ અંદર લઈ આવો ! ’

કૃષ્ણકાન્તે ઉત્તર આપ્યો. કાણુધર્મમાં રામનાથ પણ ત્યાં આવીને

ઉપસ્થિત થયો એટલે તેને કૃષ્ણકાન્તે પૂછ્યું, “રામનાથ ! તમે અહીંથી
હર જોડીને ક્યાં ગયા હતા ?”

“મારા એક મિત્રને ત્યાં.”

“તમારા મિત્રને ત્યાં ક્યારે ગયા હતા ?”

“ગઈ કાલે રાતે સાહેબ !”

“તમે ગયા ત્યાં સુધી તમારા શેક શેઠાણી જીવતા હતા !”

“હા સાહેબ, તેઓ બંને જીવતા હતા અને તેમજોજ મને
જવાની આજ્ઞા આપી હતી.”

“તમારા શેકની પસે તે દિવસે એક લાખ રૂપીઆની રકમ
આવી હતી તે બેંકમાંથી કે.જી આણી આપી હતી !”

“મેંજ સાહેબ !”

“તે શેકે ક્યાં મૂકી હતી !”

“મારી પાસેજ તેમજો એક ત્રિજેરીમાં મુકાવી હતી !”

“તમે બહારગામ શા માટે ગયા હતા !”

“મારા મિત્ર સેવકરામના દિકરાના લગ્ન માટે.

“તમારી જોડે કોણ કોણ હતાં ! અને તમે અહીંથી કેટલે વાગે
નીકળી સેવકરામને ત્યાં કેટલે વાગે પહોંચ્યા હતા.”

“મારી જોડે સેવકરામ, તથા શેકના બીજા ચાર નોકરો ગદાધર
રામસેવક, હરિહર અને મોહન એ સઘળા હતા. અમે અહીંથી બધ
સાથેજ રાતે સાત વાગે સ્ટેશને ગયા, પણ માઈ ગામમાં એક કામ
હોવાથી હું પાછો આવ્યો અને બીજા બધાં ટીકીટ લઈ માડીમ
એઠા. માઈ કામ પુરું થઈ રહ્યા પછી હું પણ પાછો સ્ટેશને ગયો !”

“તારું મામમાં શું કામ હતું. શેઠને ઘેર આવીને પેલા રૂપીઆ લૂંટી લેવાનું જ ને?”

“નાજી, મારે મારી ક્ષીને પણ લગનમાં સાથે લેવી હતી અને તે માટેજ હું પાછો આવ્યો હતો.”

“ત્યારે પછી તમે એકલાજ જા માટે લગનમાં ગયા !”

“તેણે આવવા ના પાડી !”

“તમે તમારા શેઠ-શેઠાણીનાં ખૂન થવાની વાત જાણો છો ?”

“હા, મને મદાધર બોલાવવા આવ્યો હતો તેણે બધી વાતો કહી ત્યારે મને કહ્યું હતું કે આપણા શેઠ-શેઠાણીનું ખૂન થયું છે. શેઠાણીનું જીવ જડયું છે પણ શેઠનો કસો પતો નથી તે પરથી હું એ વાત જાણું છું !”

“તારા શેઠાણીની પાસે જે રેશમી રમાલ હતો તે તે જોયો હતો ?”

“હા સાહેબ, તે મેંજ આણી આપેલો હતો !”

‘જો રામનાથ ! ત્યારે હવે જે ખરેખરી વાત બની હોય તે સુધળી મને તારે કહી જવી પડશે. આજે બપોરથી હું તારા શેઠનું અને નિરંજનની બહેન વિજાબાનું ખૂન શી રીતે થયું તેની તપાસમાં છું. મેં જ્યારે તારા શેઠાણીના જીવને જોયું ત્યારે તેની પાસેથી મને એક રેશમી રમાલનો ફાટેલો ટુકડો મળ્યો, તેનોજ એક કટકો નિરંજનબાપુનાં પાકીટમાંથી નીકળ્યો અને એક કટકો તારા ટૂંકમાંથી નીકળ્યો. હવે માત્ર તેનો એક કટકો ઘટે છે, એમ આખા રમાલના ચાર કટકા યજ ગયેલા છે. તે કટકો એવું સાફ બતાવી આપે છે

કે મારામા । વખતે ખેંચત જીમાં એ આખો ફમલ ફાટી ગયેલો હોવો જોઈએ. અને તેના કટકા તમારી પસેથી નીકળ્યા છે. માટે તમેજ ગુન્હેગાર છો એમ સાફ સાબીત થાય છે । વળી તું તારા બધા મિત્રોને છોડી રાત્રે અહીં પાછો આવ્યો તે પરથી પણ એમ અનુમાન કરી શકાય છે કે શેઠને આણી આપેલા પૈસા પર તારીજ દાનત બગડી હોવી જોઈએ અને તે મેળવવા તેજ અહીં પાછો આવી આ કામ કરું હશે !

“સાહેબ ! એ કટકા મારી દૂનકમાં શી રીતે આવ્યો તે હું જાણતો નથી !”

“હીક, હમણાં તો તમને પણ મારે નિરંજન ગામુતી સાથેજ રાખવા પડશે !” કૃષ્ણકાન્તે ઉત્તર આપ્યો અને તેણે પોતાના અનુયાયીને કાંઈ ગુપ્ત સૂચના કીધી, તેજ સાથે પોલિસોએ તેને પણ બંદિવાન બનાવી લીધો. પોલિસો નિરંજન, જગદિશ અને રામનાથ ત્રણેને પુનઃ કારાગૃહમાં લઈ ગયા. કૃષ્ણકાન્ત ત્યાર પછી ઉડ્યો અને ત્યાં આવેલા ટેબલો, ક્યાટો વગેરે બરાબર શોધી શોધીને જેના લાગ્યો બંગલાનો માલ બધો અસ્તવ્યસ્ત થઈ ગયો હતો અને બાંગ ફેડ પણ એટલી બધી થપેડી હતી કે જે બંગલોના ઓરડાઓ થોડીવાર પહેલા ઇંદ્રભુવન જેવા લાગતા હતા, તેજ ઓરડાઓ સમશાન જેવા થઈ પડ્યા હતા. કૃષ્ણકાન્તે તે બધું જોઈ પોતાની સાથેના એક પેલિસ અધિકારીને કહ્યું, “જીઓ મહાશય ! આ ઓરડામાં આ જે બાંગફેડ કરી છે તે પરથી એમ સાફ સાબીત થાય છે કે ખૂનીનો ઉદ્દેશ પૈસા ચોરવાનો તો બિલકુલ નહોતોજ, પણ તેનો હેતુ માત્ર ખૂન કરવાનોજ હોવો જોઈએ. કારણ કે જે પૈસા ચોરવાની તેની મરજી હોત તો આ

વિજ્ઞેષિતે જેમની તેમ રાખી તે આ લાકડાના કપાટોને ગમે તેમ તોડી ફેડી નાંખતજ નહિ ! પણ અહીં જે તુકસાન કરેલું છે તે બધું ઇશદ.પૂર્વક કરવામાં આવેલું છે. એટલે તેમાં ખૂનીનો એવું અતાવવાનો ખાસ હિદેશજ હોવો જોઈએ કે કોઈ ધડપકુનો આ કામમાં હાથ દશે ! હવે આ નીચે પડેલી ધડિયાળ જુઓ ! તેમાં બરાબર દાખવા છે એ ઉપરથી તમે શું ધારો છો ? ખૂન ક્યારે થયું દશે !”

“ મને લાગે છે કે સાનધી આઠની વચ્ચે થયું દશે !” તે પોલિસ અધિકારીએ ઉત્તર આપ્યો.

“ ના, એમાં પણ કાંઈ ભેદ હોવો જોઈએ. ખૂનીએ આપણને કેતરવા ધડિયાળના કાંઠા ફેંચ્યા છે પણ ઉતાવળમાં તે ધડિયાળના વાગતા ટકારા પોતાનો ભેદ ખોલી દેશે એ વાત બૂઝી ગયા છે. એમ કહી કુળ્લુકાન્ત તે ધડિયળની પાસે ગયો અને તેણે કલાક કાંઈ ફેરવીને બરાબર બાર ઉપર આણીને મૂક્યો, તેનાજ તેમાં ચાર ટકારા પડ્યા, આ જોઈને તે બોલ્યો, “જેયું; ખૂનીએ ખૂન ક્યાં પછી ધડિયાળ પોતેજ બાંધ પાડી નાંખી તેમાં સાડા આઠ મૂક્યા છે એટલે તેની આપણે અવશ્ય બુલાવામાંજ પડીએ કે ખૂની વીસ જાવીસ કલાકમાં તો ક્યાનો ક્યાં નહારી ગયો હોવો જોઈએ પણ તેમ નથી, આ ખૂન બરાબર સહવારે ચાર-પેણા ચારેજ થયું છે. હવે આટલી બધી વિલક્ષણ જુદી બનાવનાર માણસ તે સાધારણ ખૂની હોય એ વાત પણ માની શકાય એવી નથી વળી તે સાથે નગરશેઠનું શબ પણ અત્યારે જડતું નથી એટલે મને ચોક્કસ એવો વહેંચ આવે છે કે નગરશેઠ પોતાને હાથેજ કોઈ કારણથી પોતાની પત્નિનું ખૂન કરેલું હોવું જોઈએ અને પછી તે પોતાનો જીવ બચાવવા અત્રેથી નહારી

ગમે છે આ સંજોગોમાં નિરંજન અને રામનાથ મને તો બંને કેવળ નિર્દોષ માણસો લાગે છે ।”

“સાહેબ ! જો આપ નિરંજન અને જગદીશને નિર્દોષ તરીકે સાબીત કરી આપશો તો આપના આ કામની કદર મારા તરફથી થયા વિના રહેવાની નથીજ, કારણ કે તે બંને મિત્રાગ્ર તદ્દન નિર્દોષ હોઈ માત્ર ધર્મ કરના ધાડ નડે તેમ કમલાક્ષીના ખુનની ખબર સ્ફુટતે આપતાંજ ગુન્હેગારની ગણતરીમાં આવી ગયા છે ।” નિરંજનના લાઠીએ કૃષ્ણકાન્તના ઉપરોક્ત આપણને સાંભળીને પ્રસ્તુત શબ્દોનો ઉત્તર કર્યો, નિરંજનને જે લાઠી હતો, રમેશ અને સુરેન્દ્ર ! તેમાં રમેશ પોતાની ભગિનીના મૃત્યુની શિષ્ટક્રીડને ખબર આપતા જતા શુભ થઈ ગયા હતા અને નિરંજન પર ખુનના આરોપ આવી તે કેદખાનામાં પડ્યો હતો. આ બંને સુરેન્દ્ર સીતામંદરમાં ન હતો, પણ તેને જેથી પેતાના ઘરની આ નિકટ સ્થિતિની ખબર પડી તેવોજ તે પેતાને મેક પહોંચ્યો અને કૃષ્ણકાન્તને સમજાવવાના ઉદ્દેશથીજ તે કેશવસેતને ત્યાં ત્યાં કૃષ્ણકાન્ત પોતાની તપાસ ચલાવતો હતો ત્યાં આગ્યો હતો. એના પા નીચેથી આવી એક સિપાઈએ સુરેન્દ્રના હાથમાં એક પત્ર મુક્યું અને તેને કહ્યું “સાહેબ ! એક માણસ આપને આ પત્ર આપી ગયો છે ।”

સુરેન્દ્રે પત્ર લઈને ગમે ઉઘાડી નાંખી વાંચવા માંડ્યો. પત્રમાં તેના મુનીમે નીચેના અક્ષરા ગમે તેવી ઉતાવળથી ચિતરી કાઢ્યા હતા.

“ શેઠ !

આપની ભગિની લીલાવતી શુભ થઈ ગયાં છે અને તેના ટેવલમાંથી આ એક કાગળ મળી આગ્યો છે તે આ સાથે આપને મોકલું છું ।”

સુરેન્દ્રે તે કાગળ પણ ઉઘાડી વાંચવા માંડ્યો:

“ અંધુ નિરંજન વિગેરે !

ઘણીજ દિલગીરી સાથે હું આજે આ છેલ્લો પત્ર લખી આપણું ઘર છોડું છું. મને આપણું ઘર છોડતાં અપાર ચિંતા અને શોક થાય છે, પણ મારો ખીજો કોઈ ઉપાયજ નથી એટલે નિરૂપાયે હું આ ઘર તજી જાઉં છું. મેં મારા જન્મને કલકિત કર્યો છે અને મારે હાથે ઘડેલું પાપ એવું તો ભારે છે કે તેથી આપણા આખા કુળને કલંક લાગ્યા સિવાય રહેવાનું નથી. આ વાત મારા લક્ષમાં આવવાથી છેવટે-શોક અને દુઃખથી હું તમોને મારા ગૃહને અને મારા જીવનને છેલ્લા પ્રણામ કરી આ ઘરને ત્યાગ કરું છું. હવે ફરી મને સંભારશો નહિ ! જાણે હું જન્મીજ નહોતી એમ ગણી લેજો અને મને ભૂલી જાઓ ! ”

લિ. હું છું તમારી લીલાવતી.

આ પ્રસાણેનો પત્ર વાંચતાંજ સુરેન્દ્ર આંખોને મોટો ધ્રાસકે પડ્યો. તેમના પર ત્રિપતિનો વરસાદ વરસી રહ્યો હતો, તેમાં વળી આ સમાચાર ગળતાંજ તેમનું હૃદય દુઃખથી ફાટવા લાગ્યું અને આંખોમાંથી અશ્રુઓની સતત ધારા વહેવા લાગી. તેમને આમ શોક કરતા જોઈ કૃષ્ણકાન્તે પૂછ્યું, કેમ બાબુજી ! પત્રમાં શું યિત્તા છે ! ”

સુરેન્દ્રે છાતી શોકમાં ભરાઈ આવી હતી. હૃદય રડતું હતું. હાથ પગ કંપના હતા ! તેઓ શો ઉત્તર આપે ! તેમણે માત્ર પ્રતિ ઉત્તરમાં પેલો પત્રજ તેમની સામે કર્યો કૃષ્ણકાન્તે પત્ર પોતાના હાથમાં લીધો, વાંચ્યો અને પછી તે સુરેન્દ્રના હાથમાં પાછો આપતા

તેણે તેમને પૂછ્યું, “બાબુજી ! કેશવસેનનો કદાપિ તમારા ગૃહમાં આવવા જવાનો વ્યવહાર હતો ખરો કે !”

“નાજી બિલકુલ નહિ !”

“ત્યારે તમારી બહેન લિલાવતી એમને ત્યાં જતી હતી !”

“હા, તે એમની વાડીમાં રેજ સાંજે પુરો લેવા જતી હતી ખરી !”

“આજે કયારે ગઇ હતી !”

“આજે સહવારે ગઇ હતી !”

“બસ, ત્યારે હવે બધો ભેદ ખુલ્લો થઇ ગયો, તમે તદ્દન નિર્ભય રહો. કારણ કે તમારી ભગિની જેનું ખુબ ધન્યેશુ ધરવામાં આવે છે તે પણ જીવતી છે અને તમરે બધું પણ નક્કી નિર્દોષ છે. એમ આ પરથી સાફ સાબીત થશે !”

“એમ આપ શા પરથી કહો છો !”

“મારી એમ ચેકકસ માન્યતા છે કે આપની ભગિની લિલાવતીને લઇ બાબુ કેશવસેન પોતેજ ન્હારી ગયા છે તથા આ પોજનામાં શેડ્યરૂપ કમલાક્ષીનું ખુબ પણ બીજા દેહને હાથે નહિ પણ તેમનેજ હાથે થયું હોવું જોઇએ ! તથા વિદ્યાપાને પણ એજ રૂપે સંતાડી રાખી હશે !”

આ વાતચિત ચાલતી હતી તેવોજ કૃષ્ણકાન્તને એક તાર મળ્યો:-

“તમોએ જે જાતનો રૂમાલ શોધવાનું જણાવ્યું હતું તેજ જાતનો રૂમાલ કલકત્તા રીયડ રોડ પર આવેલા ડાયમંડ બાગમાંથી મળી આવ્યો છે માટે જેમ બને એમ તાકીદે અહીં આવો !”

આ તાર મળતાંજ કૃષ્ણકાન્તે ત્યાંનું પોતાનું કામ પુરું કરી નાખ્યું અને તરતજ તે ત્યાંથી ઉપડતી ખીણજ દેનમાં કલકતા તરફ રવાના થયો.

પ્રકરણ ૪ થું.

સાડી અને રતનહાર.

કૃષ્ણકાન્તને કલકત્તે આવ્યાને આજે બરાબર સત્તરમો દિવસ હતો. રાત્રીનો ધોર અંધકાર જગતને પોતાની ગોદમાં સમાવી રહ્યો હતો. સ્વચ્છ આકાશ તારાઓનાં મંદમંદ પ્રકાશથી અદ્ભુત મનોહરતાને ધારણ કરી રહેલું હતું. અને થંડો, શાંત અનિલ જોરથી સુસવાટા સારી રહ્યો હતો એ વખતે કલકત્તામાં આવેલી મેયરરટ્ટીટના દક્ષિણ ભાગે આવેલા એક ધરમાંથી એક તરણ પુરુષ પોતાના હાથમાં એક ફાનસ લઈ બહાર નીકળ્યો અને તે ગોદડન સરકલને માર્ગે ચાલવા લાગ્યો. મેયર રટ્ટીટની પશ્ચિમ દિશાએ ગોદડન સરકલ આવેલું હતું આ સરકલમાં દર મંગળવારે મેજો ભરાતો હતો તે સિવાય જ્યારે જુઓ ત્યારે ત્યાં સદા સર્વદા નિર્જનતાજ ગ્વાપ્તમાન રહેતી હતી. તે તરણ પુરુષનું નામાભિધાન પ્રમથ હતું. તે જેવો થોડો માર્ગ વટાવી સરકલમાં દાખલ થયો કે તેવીજ એક ગોળી ધડડડ કરતી આવી અને તેના હાથમાંના ફાનસના ચુરેચુરા કરી આગળ ચાલી ગઈ. એટલામાં તેની સાથે સામેથી આવતો એક માણસ અચણત્ર પડ્યો. બંદુકની ગોળીને લીધે પ્રમથના

અંતરમાં એક તો બચ પેરીજ ગયો હતો, તેમાં વળી એ માણસ બેઠે પેતે અથડાઈ પડતાંજ તે નીચે ઢળી પડ્યો, અને પેલા માણસે કાથ ધરીને ઉઠાડ્યો અને કહ્યું, “નાફ કરજો સાહેબ ! અંધારામાં મને દેખાતું નથી હોં !”.

એટલું કહી તે માણસ એક બાજુએથી નીકળી જતો હતો પરંતુ તે આંધે જાય તે પહેલાંજ પ્રમથે તેનો હાથ પકડ્યો અને તેને કહ્યું “અહોહો કોણ પ્રભાત ! બહા માણસ ! તારો તો અંજે ધર્માં દિવસ થયા કરો પતોજ નથી ! આંજે મળ્યો તે પણ આવા અંધારામાં ! તું ક્યાંથી આવી પહોંચ્યો આટલી રાતે !”

પ્રભાત પેતે ઝોળખાઈ જવાથી અત્યંત ક્ષોભ પામ્યો અને તેણે પ્રમથનો હાથ છોડાવી દેતા તેને કહ્યું, “ઓહ પ્રમથચંદ્ર ! તું પણ અહીં ક્યાંથી આવી પહોંચ્યો ! આટલી અંધારી રાતે ! મેં તો સાંજભરું હતું કે તું ફેટોમ્પ્રેશી શીખવા ઈંગ્લેન્ડ જવાનો છે !”

“હા, જવાનો હતો પણ પૈવાની મગવડ ન થઈ શકતાથી મારે મારો વિચાર માંડી વાળવો પડ્યો. પણ પ્રભાત ! આટલી રાતે તું એકલો ક્યાં જવાનો ! હું તને હવે છોડવાનો નથી, આંજે તો મારે ધેરેજ હું તને લઈ જઈશ ! આવડી કાંઈ પછી તારે જ્યાં જવું હોય ત્યાં જજો !”

“ના બાલ, હમણાં મારાથી ખોટી થવાય એમ નથી. અત્યારે તો કૃપા કરીને મને જવાજ દો. મારે કામથી ધણી ઉતાવળ છે માટે હમણાં મારાથી અહીં રોકાઈ શકાશે નહિ; પરંતુ કાલે જરૂર હું તમાર. મુકામપર આવીશ, તમારું ઘર ક્યાં છે ?”

“અહિં પસેજ, કાન વોલિસ સ્ટ્રીટમાં ત્રીજું ઘર !”

‘હીક, ત્યારે તો ધણુંજ નજદિક છે એટલે હું કાલે જરૂર આવીશ,” એમ કહી પ્રજાત ત્યાંથી આગળ ચાલવા લાગ્યો. પણ તેને અચાનક જતા પાછો પ્રમથે અટકાવ્યો અને પૂછ્યું. “પ્રભાત ! મારે તને એક ધણીજ ગુપ્ત વાત પૂછવાની છે. તે વાતનો ખૂલાસો કરવા હું આજે કેટલા દિવસથી તને શોધતો હતો. ખેચાર વેળાએ તો તારા મુકામ પર પણ આવી ગયો પરંતુ તારો કશોજ પતો લાગ્યો નહિ, મારે એમ પુછવું છે કે રતિવિલાસનો મુકામ ક્યાં છે અને તે પોને હમણાં ક્યાં રહે છે !”

“તે થોડાજ દિવસ પહેલાં ખારીસાલ જવાનો વિચાર રાખતો હતો એટલે ધણે ભાગે તે ત્યાંજ ગયો હશે !” પ્રજાતે ઉત્તર આપ્યો.

“ત્યાંથી પાછો ક્યારે આવશે !”

“તે કાંઈ કહી શકાય એમ નથી ! કારણ કે ખારીસાલમાં તેને એક મિલકત સંબંધીનો મોટો કેસ ચાલે છે તે પુરો થયા સિવાય તેનાથી અત્રે આવી શકાય એમ નથી !” પ્રજાતે ઉત્તર આપ્યો અને તત્તજ તેણે પ્રમથે પોતાનો પકડેલો હાથ છોડાવી દેતા તેને ઉદ્દેશીને પુનઃ કહ્યું, “મિત્ર પ્રમથ ! હવે મને એક પળ પણ અહીં વધારે ખોટી કરતો નહિ કારણ કે હું જેટલો સમય અહીં વધારે રોકાઉં છું તેટલું મનેજ નુકસાન થાય છે !” આટલું ખોલી તેણે પોતાનો હાથ તેના હાથમાંથી ખેંચી લીધો અને તે ત્યાં વિસ્તરેલા ઘેર અંધારમાં કોઈ રથને અદ્રશ્ય થઈ ગયો. પ્રજાતની આવી વિલક્ષણ ઉતાવળથી પ્રમથને અપૂર્વ આશ્ચર્ય થયું.

તે પ્રભાતની આ ઉતાવળનું ખરું કારણ શું છે એ જાણી શક્યો નહિ. પણ તેને કાંઈ ધણીજ અગત્યનું કામ હોવું જોઈએ એવી તેની યોગેશને ખાત્રી થઈ ગઈ અને તેથી તેણે તેને શોધવાનો પ્રયત્ન કર્યો નહિ. એટલામાં સામેના સરકલમાંથી વળી એક પીત્તોલનો ઘડઘડ કરતો અવાજ આવ્યો અને તે સાથેજ “ઓ બાપરે-દેડો ! દોડો !” એવી કોઈ અજાણના કંઠની ચીસ પડતી પ્રમથના કાને પડી આ ચીસ સાંભળતાંજ તે ત્યાં ઉભો રહ્યો અને એ આતંનાદ ક્યાંથી આવતો હતો તે તપાસવા લાગ્યો. એટલામાં થોડે દૂર એક વૃક્ષ નીચે તેણે ચાર શસ્ત્રથી સજ્જ બનેલા મનુષ્યોને પોતાના મુખને વચ્ચેથી આચ્છાદિત કરીને ઉભા રહેલા નિહાળ્યા. પ્રમથ આથી જરા પણ ડર્યો નહિ, તેણે “પોલિસ ! પોલિસ !” એમ મોટેથી જૂમો પાડવા માંડી, તે સાથેજ ત્યાં બેચાર પેલિસો ધસી આવ્યા. પોલિસોને જોતાંજ પેલા સ્થાનવચ્ચેથી ચાર મનુષ્યો ત્યાંથી કોઈ નિર્જનસ્થાને અદ્રશ્ય બની ગયા. પ્રમથના અને પેલિસ સિપાઇઓના હાથમાં ઇલેક્ટ્રીક લાઇટના દિવાઓ હતા, તેમણે ચારે દિશાઓએ તેમની તપાસ કરી પરંતુ એકપણ સ્થાનેથી તેમનો પત્તો લાગ્યો નહિ ! જ્યાં ત્યાં નિર્જનતાનોજ વિસ્તાર દ્રષ્ટિએ પડતો હતો અને અંધકારનું સામ્રાજ્ય સર્વત્ર વિસ્તરી ગયેલું હતું. આખું સરકલ પરમ શાંતીનો અનુભવ કરી રહ્યું હતું. પ્રમથ ત્યાં ઉભો ઉભો ચારે દિશાએ આશ્ચર્યથી જોઈ રહ્યો હતો અને પોલિસ સિપાઇઓ પણ આખા સરકલમાં ધ્રુમી વળ્યા હતા. સરકલની ચારે બાજુએ તારના દોરડા નાંખી લેવામાં આવ્યા હતા. એટલે એક પણ માણસ ત્યાંથી બહાર જઈ શકે એવું તો હતુંજ નહિ ! છેવટે તેમણે તે બઃમાસોને

શોધવાનું કામ મૂકી દીધું અને પાછા સરકલમાંથી બહાર નીકળવાને રસ્તે આવી ગૃહ તરફ પ્રયાણ કરવા લાગ્યા, પરંતુ એટલામાં પ્રમથની દ્રષ્ટિ એક ઝાડ તળે તગ્ગડીયા મારતી અમળા પર પડી. તેના મુખમાંથી નિકળતા આતંનાદો પ્રમથને સંભળાવા લાગ્યા. તે તેની પાસે જઈને બેસી ગયો અને જૂમાણુમ કરીને તેણે ત્યાં પોલિસ સિપાઇએને ઓકળા કરી દીધા ! આ વખતે પેલી રમણી શોકથી કંટપી અને દુઃખથી આતંનાદો કરી રહી હતી. તેના મસ્તિકમાંથી લોહીનો સતત પ્રવાહ વહી જતો હતો અને તેની કામા અંત કાર્ગનું વિચિત્ર નૃત્ય કરી રહી હતી. તેની વાણી રંધાઇ ગઈ હતી. આંખો અશ્રુઓથી ભરાઇ આવી હતી અને હાથ પગ શાંત થઇ ગયા હતા. તેણે શરીર પર ધારણ કરેલી રક્તવર્ણની સાડી ધુળમાં રમદોળાઇ ગઇ હતી. તેની ઉપરના જરીના બુટા ઝાંખા પડી ગયા હતા અને કિનારીની શોભા નાશ પામી ગઇ હતી. તેના શરીર પરથી તે યુવતી અદારથી વીસ વર્ષની તરૂણી હોવી જોઇએ એમ અનુમાન થતું હતું તેના જમણા હાથની મુડીમાં એક રત્નહાર ધારણ કરેલો હતો અને તેનો ખીજો છેડો ધુળ ખાતો નીચે પડેલો હતો !”

પોલિસોએ તરતજ ટેલીફન કરીને પોલિસ સુપ્રાન્ટેન્ડન્ટને ત્યાં બોલાવ્યા, તેમણે આવી તે અમળાના દેહને એકદમ હે સિપાઇમાં લઈ જવાની અજ્ઞા કરી પરંતુ તે દુર્ભાગીદારા દ્વાશાળામાં પહોંચે તે પહેલાંજ તે સર્વ શક્તિમાન કિરતારના ધામમાં પહોંચી ગઇ, તેની આંખો સદાને માટે શાંત બની ગઇ અને તેની શુદ્ધ દેહજ માત્ર જમતમાં અવશેષ રહી !

પોલિસોએ તેના વસ્ત્રોનો અને પેલા ઘનદારનો કચ્છો લીધો. આ વખતે માલમ પડ્યું કે તેના કંઠમાંથી આ હાર કાઢી બદમાસે તોડી નાંખેલો હતો અને તે બદમાસ અગ્રી હાર લઈને ન્હારી ગયો હતો. તેની સાથેની મારામારીમાંજ તે રમણીને સજ્જ આ ધત થયા હતા અને તેને પરિણામેજ તે રમણીનું મૃત્યુ નિપજ્યુ હતું. પ્રમથની છાતી આ બનાવથી ધડકવા લાગી તેનું સ્વાસ્થ્ય ઉડી ગયું. તે કંપવા લાગ્યો અને બચથી ધરધરતો પોતાને ઘેર ગયો. ઘેર આવ્યા છતાં તેના હૃદયમાંથી એ સ્ત્રી અને તેનો મનોહર ચહેરો ખસતો નહોતો. તેની આંખો એ દેખાવને અવલોકતી હતી અને તેથી એ વાતનું સ્મરણ થતાંજ તે ફરીફરી કંપનો હતો. બીજે દીવસે પોલિસ અધિકારીઓ તંદુથી એ મૃતક દેહને પોલિસ હાઉસમાં જોવા અને ઓળખવા માટે ખુલ્લી મુકવામાં આવી અને તે માટે ગામમાં સંજ્યાયાધ જાહેર ખખરો વહેંચવામાં આવી. હજારો માણસો તે રમણીને પ્રત્યક્ષ નિહાળી ગયા પરંતુ એક મનુષ્ય પણ તેને ઓળખી શક્યું નહોતું, કારણ કે તેના પ્રાણ તેના દેહમાંથી મુક્ત થયા પછી તરતજ તેનું મધુર મુખકુ રયામ ખની ગયું હતું. ના હાથ પગ લીલાં ખની ગઈ ગયા હતા. શરીરની શોભા નાશ પામી ગઈ હતી મુખનો પણ તદ્દન દેરવાઈ ગયો હતો. આવા તે રમણીના રૂપમાં થએલા વિચિત્ર પરિવર્તનથી તેનું અવમાન કાંઈ ઝેરી સ્ત્રી વડે કરવામાં આવેલું હોવાનો ઠાકટરોએ અભિપ્રાય પ્રકટ કરેલો હતો. આ પુરું બમંકર ખુન જંગાળમાં અદ્યપિ પર્યન્ત એકપણ થયું નહોતું. જ્યાં ત્યાં ગામમાં એજ ખુનની વાતો પ્રસરી ગઈ હતી અને સર્વત્ર તે અખળા કાણુ હશે તે સંબંધની જાત જાતની કલ્પનાઓ ચાલતી હતી. ખુન પકડવા

માટે હજી એક પણ બરોસાદાર પુરવો પેલિસને મળ્યો નહોતો, માત્ર તે રમણીની લાલ સાડી અને તેના રત્નહારથી તે અબળા કાણુ હશે એની કાંઈક કલ્પના થતી હતી !

પ્રકરણ ૫ મું.

બંગાળી બુલબુલને ત્યાં.

આખા બંગાળામાં આ વખતે કૃષ્ણકાન્ત ડિટેક્ટીવનું નામ સારી રીતે જાણીતું થઈ ગયું હતું. બંગાળામાં સુસલમાની અમલ થયા પછી શયતાનોને પણ શરમવે એવા જીલ્લો અને કાળાં કામો એ ખૂદાના બંદાઓને હાથે થયા હતા અને તેથી આખી પ્રજા ત્રાસ પામી ગઈ હતી. જ્યાં ત્યાં લૂંટારા અને ઘાડપાકુઓનો જાજરો ત્રાસ ફેલાયો હતો, પણ કૃષ્ણકાન્તે ધીમે ધીમે તે સઘળાને ઠંકાણે પાડી નાખ્યા હતા. આ નવા ગોલ્ડન સરકલવાળો ખૂન કેસ પણ એટલોજ ભયંકર અને વિચિત્ર હોવાથી તે કામ પણ સરકાર તરફથી કૃષ્ણકાન્તનેજ સોંપવામાં આવ્યું હતું. કૃષ્ણકાન્તે પ્રસ્તુત ખૂન કેસનો ચાર્જ પોતાના હાથમાં લીધા પછી ખૂતીનો પત્તો મેળવવાના કામની શરૂઆત કરી દીધી. જે રમણીનું ખૂન કરવામાં આવ્યું હતું તેને અવલોકતા તે બાળા કોઈ ખાનદાન આગરદાર કુળની લલના હોય એમ સાદ્દ સાબીત થતું હતું. પણ આ માન્યતામાં વળી એક શંકા એ હતી કે ગોલ્ડન સ્ટ્રીટની ચારે બાજુએ વેશ્યાઓના નિવાસ ભુરનો આવેલા હતા અને આ ગોલ્ડન સરકલ પણ અહીં વેશ્યાઓના ઉપભોગોને

માટેજ વપરાતું હતું. આવા ભયંકર સ્થાનમાં રાત્રીને સમયે ખાનદાન કુટુંબની સ્ત્રી આવે એ અશક્યજ હતું. તેજ પ્રમાણે મરનાર રમણીના મુખપર, શરીરપર, વસ્ત્રો ઉપર કે તેના સુવર્ણભરણો ઉપર પણ તે નારી વેશ્યા હોવાના કશા પશુ ચિન્હો ઉત્પન્ન નહોતા. એ ઉપરથી કૃષ્ણકાન્ત એવા વિશ્વૃંધ ઉપર આવી ગયો કે, “મરનાર અયળા ભલે મમે તેવી સારા ધરની સ્ત્રી હશે પરંતુ તેના આચરણો સારા હોય એ સંભવતુ નથી, તેની ચાલચલન તદ્દન ખરાબ હશે અને તેથીજ તે રાત્રે પોતાનું ઘર છોડી પોતાની નીચ ઇચ્છા પુરી પાડવા અત્રે આવી હોવી જોઈએ. એટલે અહીં કાંતો તેનો જે યાર—પ્રેમપાત્ર પુરુષ હશે તેનેજ હાથે તે બાળાનું ખૂન થવાનો પણ સંભવ છે, કેમકે જો એ સ્ત્રીની કાંઈ બીજા પુરુષ સાથે પ્રિતિ હોય અને તે પેલા પુરુષના જાણવામાં આવી જાય તો તે પોતાનું વેર આ પ્રમાણે અવશ્ય વાળી આપે ! અથવા તો મરનાર અયળાના સ્વામીનેજ પોતાની સ્ત્રીના કુકર્મોની ખતર પડતાં તે અહીં સુધી તેની સાથે આવી તેના અધર્માચરણને પોતાની આંખે જોઈ તેનું ખૂન કરી નાંખે એ પણ બનવાજોગ છે ! અથવા આ સ્ત્રી જેને ચઢાતી હોય તેનેજ ચઢાનાર કાંઈ બીજા રમણી પણ પોતાના સ્નેહમાં વિધનરૂપ થનાર મરનાર સ્ત્રીનું ખૂન કરે એ સંભવીત છે ! પણ આ બંધામાં છેલ્લી વાત બનવાનો ઘણો સંભવ નથી કારણ કે એક સ્ત્રી પિરતોલ વડે બીજા રમણીના પ્રાણ લે એ વાત મોટે ભાગે શક્ય નથી ! આ પ્રમાણે તેની વિચાર-માળા ચાલતી હતી એવામાં તેને પુનઃ બીજા વિચારો આવ્યા કે જો એ સ્ત્રી કાણુ હશે તેની ખાતરી થઈ જશે તો પછી તેની ચાલ-ચલન કેવી હશે તેનો પણ પત્તો મળી જશે અને તેનો પત્તો મળતાં

તેનું ખાન શા માટે થયું તે પણ જણાઇ આવશે એટલે સર્વથી પહેલાં એ રમણી કોણ છે તેજ શોધી કાઢવું પડશે ! પરંતુ એ શોધી કાઢવું શી રીતે ?

‘આ દિવાર આવતજ કૃષ્ણકાન્ત પોતાની બેઠક પરથી એકદમ ઉભો થઇ ગયો અને ને પોલિમ હાઉસમાં તે રમણીના વસ્ત્રો રાખવામાં આવ્યા હતા. તે પોલિમ રોશન તરફ રવાના થયો. તેણે ત્યાંથી પેલો રત્નદાર આ રત્નવર્ણિય સાડી પોતાને હસ્તગત કરી અને પછી સાડીને ખેળી નાંખી તે તેનું પારીક અવલોકન કરવા લાગ્યો. સાડી ખેલતા ખેલતા તેમાં એક કાર ઉપર “રામા-ગોવિંદ” એ શબ્દો લખેલાં કૃષ્ણકાન્તની દ્રષ્ટિએ પડ્યા. રામા-ગોવિંદ એ કલકત્તાનો જાણીતો વણકર હતો. સહારામ વણકરના જેવું તેનું નામ આખા બંગાળમાં ગયાઇ રહ્યું હતું અને તેની પાસેથી મોટા મોટા જમીનદારો વસ્ત્રો ખરીદતા હતા. રામાગોવિંદનું ઘર કૃષ્ણકાન્તને શોધવું પડે એમ હતુંજ નહિ. કૃષ્ણકાન્ત તે વાગ વાંચતાં તરતજ એક વિઠટારીઆ બાંદે કરી ગરદાસલેતમાં ગયો. ગુરદાસલેતમાં રામાગોવિંદનો વિશાળ બંગલો આવેલો હતો. કૃષ્ણકાન્ત એકદમ કેઇની પણ રજા લીધા સિવાય એ બંગલામાં ઉપર ચાલ્યો ગયો. રામાગોવિંદને પોતાને તો મરી ગયાને અંગે ત્રણ વર્ષ અઇ ગયા હતા છતાં તેની સ્ત્રી બાગિરથી અને તેનો પુત્ર આનંદમાયુ રેશમનું કારખાનું ચલાવતા હતા. કૃષ્ણકાન્તે ત્યાં જઇ આનંદમાયુ અને બાગિરથીને બોલાવી પોતાની પાસે બેસાડ્યા અને તેમની સાથે કેટલીક ધંધાની વાતો શરૂ કરી. થોડી બધી આમ તેમની વાતો અઇ ગયા પછી ધીમે રહીને કૃષ્ણકાન્તે એક સાડી

પોતાની બેગમાંથી બદાર કાઢી ભાગિરથીની આગળ મૂકી અને તેને કહ્યું, “ભાગિરથીમા ! આ સાડી તમે બનાવી છે કે કોઈ ખીન્નની છે !”

ભાગિરથીએ સાડી પોતાના હાથમાં લીધી અને તેને બેત્રણવાર આમળી તેમ ફેરવી જોઈને કહ્યું, “દૃષ્ટ્યુકાન્ત ! આ સાડી તમે ક્યાંથી અણી ? એ તો મારીજ બનાવેલી સાડી છે, પણ તે તમારા જેવા ગૃહસ્થની સ્ત્રીને શોભાવી શકે એવી તો નથીજ. આપણા ગૃહસ્થના ઐરાઓના વસ્ત્રો જરા બગડાં જોઈએ. આપણી સ્ત્રીઓની લાજ આપણે સાચવવી જોઈએ, તે આવા વસ્ત્રોથી સચવાતી નથી હો !”

“ગા ! મારે આવી સાડી તો જોઈતીજ નથી પણ મારે તમોને પૂછવાનું છે તે એટલુંજ કે તમે આ સાડી કેટલા વરસ પર બનાવી હતી અને કોને માટે બનાવી હતી, એ મારે જાણવું છે !”

“ઓહોહો ! તે આજે જેવી રીતે કહી શકાય ! મારે હાથે તો દરરોજ કંઈ સેંકડો સાડીઓ લોકોને વહેંચાય છે, તેમાં આ સાડી અમૂકજ માણસને માટે બનાવી આપી હતી તે કહેવું મુશ્કેલ છે માત્ર મારે ત્યાંજ આ માસ બનેલો છે એટલી વાત હું સારી પેઠે જાણું છું !”

“પણ જે શ્રીમંત લોકો તમોને ખાસ પૈસા આપી સાડીઓ વણાવે છે તેની તો તમારા ચોપડામાં નોંધ રહેતીજ હશેને ! તે પરથી જો તમો જરા તરદી લો તો એ સાડી કોની છે તે તમને પરખાશે, વળી આ સાડીની કાર પર તમે તે કયા વર્ષમાં વણી છે

તેનો પણ નંબર નાંખેલો છે, તે પરથી તમે એ ખાખત જલદી શોધી કાઢી શકશો !”

“હા એ વાત ખરી !” એટલું બોલી ભાગીરથી ઉઠી અને તેણે તે સડો પરના નંબર પરથી જે વર્ષમાં તે સાડી વણાએલી હતી તે વર્ષના ચોપડા બહાર કાઢ્યા. તેને થોડીવાર આખતેમ ઉઘસાવ્યા અને પછી કહ્યું, “ભાઈ, એ તો એક વેશ્યને બનાવેલ આપેલી સાડી છે, એ તમારા હાથમાં ક્યાંથી આવી પડી ! તમેએ બહુ શોખીન માણસ દેખાઓ છો આ પરથી તો !”

“તમે જે વેશ્યાને એ સાડી આપી હેય તેનું નામ અને ઠેકાણું મારે જાણવું છે !”

“ઠેકાણું તો ચોક્કસ ખગર નથી પણ, ધણે ભાગે તે ગોલડન સરકલની આલપાસ કોઈ જગ્યાએ રહે છે એટલી વાત અમે જાણીએ છીએ. તેનું નામ કમલાબાઈ છે અને તે ગાવા અખવવાને ધંધો કરે છે તમે ગોલડન સરકલમાં જઈ કમલાબાઈ વેશ્યાનું ઘર પૂછશો તો તમને ગમે તે માણસ પણ બતાવી દેશે કારણ કે તે ધણીજ પ્રખ્યાત વેશ્યા છે !”

“પણ હવે તેને મળી શકાય એવું રહ્યું જ નથી !”

“કેમ વાઈ ? કમલાબાઈ કોઈ સાથે ચાલી ગઈ છે કે શું ?”

“ના કોઈની સાથે તો નથી ચાલી ગઈ, પણ જ્યાં એક દીવસ આખા સંસારને જવાનું છે, જે સ્થળે પણ પક્ષીઓ પણ આશ્વત નિવાસ કરી રહે છે તે પરમ ધામમાં અખંડ વાસ કરવા તે ચાલી ગઈ છે !”

“હં કમલાપાદ મરણ પામી છે ! શી રીતે મરણ પામી, ક્યારે મરી ગઈ ?” અર્થ પામતી ભાગીરથી બોલી અને કૃષ્ણકાન્તની સામે જોઈ રહી તેના આ કુતુહલને કૃષ્ણકાન્ત જણી ગયો અને તેણે કહ્યું, “ભાગીરથી મા ! કમલાપાદને માટે કંઈ નવા જીવી સાંભળી છે કે ? કમલાપાદ વેશ્યા ક્વા પ્રકારની છે, તેની ઉમ્મર કેટલી છે ! રૂપે રંગે કવી છે ! એ વિષે તમે કંઈ જાણો છો ?

“એક વેળા એરી હતી કે ખંઝાળી બુલબુલને નામે આખા ભારત વર્ષમાં તે પ્રખ્યાત હતી પરંતુ તેની યુવાનીનો અર્સ્ત થતાંજ તેના કંઠની મધુરતાનો પણ સર્વથા લેપ થઈ ગયો અને તે એક સાધારણ પ્રકારની વેશ્યાજ મની ગઈ હવે તો તે નાચગાન પણ કરતી નથી, પરંતુ એમ કહે છે કે થોડા દીવસ થયા તેણે કોઈ ખંઝાળી છોકરીને વેચાતી આણી છે, તેને તે હમણાં ગાયન વાદન કળા શીખવે છે ખરી ?”

“ભાગીરથીમા ! એ કમલાપાદનું ગઈ કાલે રાતે જોડડન સરકલમાં ખૂન થયું છે ! અને તે ખૂનીને હાથે મરણ પામી છે.” કૃષ્ણકાન્તે ઉત્તર આપ્યો.

“શું કમલાપાદનું ખૂન થયું ! ઓયમા ! એ રાંતને કેણે મારી નાંખી ! જોયું આ ! જાંઘી ભર પાપ કરી કરીને પૈસો પેટ કર્યો હતો, તે આંતે ભુડાંજ હાલે જવાનો ! લોકો ખાઈ જવાના અને પધી માલ મિલકત રખડી જવાની !”

“જો આ ચણીયો કાનો છે ! તે કાંઈ તારા પારખવામાં આવે છે વાઈ !” આમ કહેતાં કૃષ્ણકાન્તે પોતાની બેગમાંથી બીજો

એક ચણીયો બહાર કાઢ્યો અને તે ભાગીરથી માના બોળામાં નાંખ્યો, તેને લેતાંજ ભાગીરથી બોલી, “હાય ! હાય ! આતો એ કમલાચાંદનોજ ચણીયો છે ! કાલેજ મારી પાસેથી તે ખરીદી લઈ મ્મં હતી, એટલામાં બિચારીનું કાણું ખૂન કરી નાંખ્યું ! રામ ! રામ !

“ના, હજી ખુની પકડાયો નથી એટલે કાણું ખુન કર્યું” તે કેમ કહી શકાય ! પણ આ સાડી કોની છે તે વાત માલમ પડી આવી છે હવે ખૂની પકડાતા વાર નથી લાગવાની ! એ સાડી પહેરનાર જોડે કોને કોને શત્રુના હતી તે શોધી કાઢીશ એટલે શત્રુ એની મેળે પકડાઈ જશે !”

“પણ કમલાચાંદ આ સાડી પોતેજ પહેરતી હતી તેનો પુરાવો શું છે ? કદાચ તેણે કોઈ બીજી સ્ત્રીને પણ તે પહેરવા આપ્યો હોય અને તેનું ખુન થયું હોય તો પછી !”

“ચણીયો અને સાડી ખરીદનારનું ઠેકાણું મળી ગયું છે એટલે હવે ધીમે ધીમે બધી બાબતોનો ખૂંટસો થશે, તમે કહો છો તેવું હશે તો તે વાત પણ પકડાઈ જશે, હવે હું એજ કામમાં મડ્યો છું. હું જઈ છું હવે એ બંગાળી બુલબુલને ત્યાં !”

પ્રકરણ ૬ કું.

શયતાની ચક્ર.

રાત્રીનો ભયાનક પ્રસંગ હતો. આકાશમાં જ્યાં ત્યાં શુન્યતાજ દષ્ટિએ પડતી હતી, નભાગણુમાં પ્રદર્શી રહેલાં તારાઓનો પ્રકાશ વાદળાંઓને લીધે સાફ જણાતો નહોતો. વિભાવરી જન્ય શર્પરીચરનો કોલાહલ કર્ણેન્દ્રિયને સંભળાતો હતો. પવનના સુસવાટા જોરશોરમાં આવતા હતા. એ વખતે જંગાળામાં આવેલી એક ઘેર અધિકારમયી ગુહામાં એ ચાર મનુષ્યો બેઠા બેઠા કેમ ગંભીર વાતોનો વિચાર કરી રહ્યા હતા. તેમની આગળ દિવેલનો એક ન્હાનકડો દિવો બળતો હતો અને તેના પ્રકાશને લીધે તેઓ એકમેકની મુખમુદ્રા જોઈ શકતા હતા. થેડીકપાર એજ પ્રમણે પસાર થતાં ત્યાં એક ખીન્ને પુરૂષ દાખલ થયો અને તેણે ત્યાં બેઠેલી બચ્ચિત્તોને ઉદ્દેશીને કહ્યું, “બસ, મધુ કામ પાર પડે એવો માર્ગ હવે મેં શોધી કાઢ્યો છે. જગીરદાર સાહેબ આવતી કાલે રાતે જારીસલ જવાના છે, એ વખતે માર્ગમાંજ આપણે તેમનો ઘાટ ધડી નાંખવો અને તેને બહાર મેં ઉભો દરેલો એક માણસ છે તેનેજ આપણે ખરા જગીરદાર તરીકે ઠાપવી દેવો, બેલો આ વાત તમને બતાવે ગયે છે ખરી !”

“અલખત ! તમારી વાત સાચી છે પણ એ બનાવડી જગીરદાર ખરા જગીરદાર તરીકે ચાલશે ખરા કે ? તેની રીતમાત, બેલ ચાલ, વાણી વર્તણૂક પરથી જો તે ખરા જગીરદાર નથી એમ

પકડાઈ જશે તો તો તમે ઉલટા માર્યા જશો ! માટે રાખલાલ ! જે કામ કરો તે વિચાર કરીને કરજો ! ”

“ એમ પકડાઈ જઈ એટલો બધો હું કાચો માણુસ નથી. મેં શોધી કાઢેલો માણુસ જગીરદારને એટલો બધો મળતો આવે છે કે ખૂદ તમે પણ તેને જોતાં જ તે ખરો જગીરદાર છે કે બનાવટી માણુસ છે તે પારખી શકશો નહિ, તેમાં વળી આજે આઠ દસ દિવસ થયા જગીરદાર કોઈ કારણથી ઘરની બહાર પણ નીકળ્યા નથી અને તેમનો ચહેરો એટલો બધો ફિક્કો પડી ગયો છે કે લોકોમાં આપણો પ્રપંચ ઝુટી જવાનો જરાપણુ ભય રહ્યો નથી. તેઓ હાલ બહાર નીકળતા પણ નથી અને હજી થોડો સમય બહાર નીકળવાના પણ નથી. તેટલા અવકાશમાં તો હું આપણા બનાવટી જગીરદારને બધી વાતે હોંશિયાર બનાવી દમશ અને આપણો પ્રપંચ જરાપણુ ભય કે આંચ આવ્યા વિના સાંઘોપાંઘ પાર ઉતારી આપીશ ! ”

“ પણ હુમલી સ્ટ્રીટમાં જગીરદારનો ભાઈ ચંદ્રપાલ રહે છે તેનું શું કરશો ? તે તો ખરા જગીરદારને ઓળખ્યા વિના જરાપણુ રહેવાનો નથી ! ”

“ ચંદ્રપાલને અને જગીરદાર બનવું નથી એટલે તે કલકત્તે આવે એવો સંભવજ નથી, છતાં જો ચંદ્રપાલની આડખીલી જેવું મને જણાશે તો જે હાથે હું જગીરદારને પુરો કરી નાંખવા માગું છું તેજ હાથે હું તેનું પણ કામળ કાઢી નાંખીશ અને આપણો માર્ગ આગમડીના પાટા જેવો સાફ બનાવી દમશ ! જુઓ; જે માણુસને હું રતિ વલાસ જગીરદાર તરીકે રજુ કરવા માગું છું તે માણુસને હું એજે બોલાવી તમે તે બતાવું છું, અને લાગે છે કે તમે પણ

તેને જોઈ અવશ્ય બ્રમમાં પડશે ?” એમ કહી તે નવો આવનાર માણસ પાછો વળી તે ગુહાની બહાર આવ્યો અને ત્યાંથી એક મનુષ્યને સાથે લઈ પુનઃ તેણે એ ગુહામાં પ્રવેશ કર્યો. એ મનુષ્યની ઉંચાઈ પંખાની મનુષ્યના જેવી બધી સુંદર અને લયોત્પાદક હતી. તેની આંખો મોટી અને સ્વચ્છ હતી. કપાલ સાફ અને ભરાઈ હતું. શરીર કઠાવર હતું અને માથે જુરા આસમાની રંગના વાળ હતા. તેને જોતાંજ ત્યાં બેઠેલા માણસો આશ્ચર્યમાં પડી ગયા. કલકત્તાની પાસે આવેલા રામબરેલી ગામના જાગીરદાર રતિવિલાસ જોડે તે યુવકનું શરીર એટલું તો મળતું આવતું હતું કે મને તેવો દક્ષ માણસ પણ આ યુવકને જોઈ તે રતિવિલાસજી છે એમ જુઝાવામાં પડે એવો સંભવ હતો. બધાં માણસો તે યુવકને જોતાંજ આશ્ચર્યથી તેના મુખ સામે અનલોકવા લાગ્યા, એટલામાં રામલાલે કહ્યું, “બસ, હવે એમ અવલોકતાં અહીં બેસી રહેવાનો વખત નથી ! આજની રાત તો હમણાં પસાર થઈ જશે અને દિવસ તો આપણે દુસ્મન છે માટે જલદી ઉડી તૈયારી કરો. હું બગબગ જાગીરદારને લઈ રાત્રે બાર વાગે હુગલીના ડાયા કિનારા પર આવેલી કૃષ્ણસુવન હોટલમાં આવી રહીશ ! તમારાથી જો બને તો ખરા જાગીરદારનું ત્યાંજ ખૂન કરી નાંખી પછી તેને ઉપાડી જજો અને તેમ ન થાય તો એને જીવતોને જીવતોજ અહીં લઈ આવજો, ખોસો શું કરવું હીક પડશે !”

“નામલાલ ! કૃષ્ણસુવન હોટલમાંથી જે ગુપ્ત માર્ગ આપણે બનાવેલો છે તે તમે જાણો છો, એ ગુપ્ત દ્વારમાં ફસારીને રતિવિલાસને જીવતોને જીવતોજ પ્રથમ તો આપણે આ ગુહામાં લઈ આવીશું પછી તેનું જે યોગ્ય લાગશે તે થઈ રહેશે !”

“હોક છે, ત્યારે અત્યારે તો હું જાઉં છું !” રામલાલે ઉત્તર આપ્યો અને તે સાથેજ પોતાની સાથે આણેલા પેલા માણસને ઉદ્દેશીને તેણે કહ્યું, રતિપાત્ર ! “આજની રાત તમે આ ગુફામાં જ પુરી કરી નાંખજો, પછી જો કરવું હશે તે કાલે થઈ રહેશે !” આટલા શબ્દોને ઉચ્ચાર કરી રામલાલ આવ્યો હતો તેના કરતા પણ ખમણી ઝડપે ગયો અલ્પો ગયો.

કલકત્તાની પાસે રાયચરેલી નામનું એક મોટું ગામડું આવેલું છે. રતિવિલાસના પૂર્વજોને પણ વર્ષોથી એ ગામ જાગીર તરીકે આપવામાં આવ્યું હતું. રાયચરેલીના હેલ્લા જાગીરદાર શરદાચુને કાંઈ પણ છોકરા નહોતા. તેમણે સંતાનોત્પત્તિ થવા માટે ત્રણવાર સ્ત્રી કર્યા હતા, પણ દુર્ભાગ્યે તે બંધી રમણીઓનો અપુત્રાવસ્થામાં જ દેહાંત થયો હતો. ત્રણેપત્નિઓનો અંત થયાથી આણુએ ચોથીવારના લગ્ન કર્યા. એ લગ્નથી તેમને ચંદ્રપાલ નામનો છોકરો થયો હતો. પરંતુ કેટલેક દહાડે શરદાચુને પોતાની પત્નિના ચારિત્ર્ય પર બહુમ જવાથી તેમણે ચંદ્રપાલનો ખર્ચો હક પોતાની જાગીરપરથી રદ કરી નાંખ્યો હતો અને પોતે રાયચરેલીથી ધર ઉઠાવી નાંખી કલકત્તામાં આવીનેજ રહ્યા હતા. શરદાચુની ઉંમર આ વખતે આસરે પંચોત્તર વર્ષની હતી. તેમની દુહાવસ્થામાં તેમના એક મિત્રે તેમની ધણીજ સારી સેવા બજાવી હતી અને એ સેવાના બંધામાં શરદાચુમારે પોતાના એ મિત્રના પુત્રને દત્તક લઈ પોતાની મિલકતનો ઉત્તરાધિકારી તેનેજ બનાવવાનો વિચાર કર્યો હતો. શરદાચુનો એ મિત્ર સીતાગંજમાં રહેતો હતો. જ્યારે શરદાચુમારની પ્રકૃતિ એકદમ બગડી પડી ત્યારે તેમણે પોતાના મિત્રના પુત્રને સીતાગંજથી

તરતજ બોલાવી લીધો. અને તેનેજ દત્તક લઈ પોતાની મિલકતનો ઉત્તરાધિકારી ઠરાવી દીધો. હતો તથા પોતાની પુત્રી ચંદ્રિકા પણ તેનાજ હસ્તમાં સોંપી દીધા હતી. આ વાતને બે ત્રણ દીવસ થયા કેડે શરદકુમારનો સ્વર્ગવાસ થયો અને તે દીવસથી તે દત્તકપુત્ર રતિવિલસ જાગીરદાર પોતેજ આખી જાગીરનો વહીવટ કરતા હતા. રામલાલ એ તેમનો નોકર હતો અને તે ચોવિસે કલાક રતિવિલાસની સેવામાં હાજર રહી શેઠનો ખરેખરો વિશ્વાસુ સેવક હોવાનો ડાળ રાખતો હતો. તે ઉપરથી તો રતિવિલાસનો નોકર હતો પણ અંદરખાને અંગાળાની એક મેટી લુટાર ટોળીનો જાગીરદાર હતો. રતિવિલાસની બારીસાલમાં પણ બે ત્રણ લખ રૂપીયાની મિલકત હતી અને તેથી તે આવની કામે ત્યાં જવા મેંટે અત્યારે તૈયારી કરી રહ્યો હતો !

તે રત પુરી થઈ ગઈ. ખીજે દીવસ થયો, વિશ્વતું ચક્ર રોજની માફક ફરવા લાગ્યું, અંતે પુનઃ જગત રજનીના ધોર અંધકારમાં વ્યાપ્ત બની ગયું. રાત્રીનો ખર વાગ્યાનો સમય થયો અને રતિવિલાસ તથા રામલાલ બંને એક મોટારમાં બેસી હુમલી રોશ્ન તરફ રવાના થયા. આ વખતે સવા ખર થયા હતા. ગાડી આવવાને હજી એક કલાકની વાર હોવાથી રતિવિલાસ ચઢા પીવાને મેંટે કૃષ્ણજીવન હોટલમાં જવાને તૈયાર થયો. રામલાલ પણ આ સમયે તેની સાથે હતો. રતિવિલાસ બે ચાર વખતે આ હોટલમાં આવી મયો હોવાથી તેને આ હોટલ ખિલકુલ અપ્રિયીત નહોતી ! તે એક ખુરસી પર જઈને બેઠો અને તેણે રામલાલને બે કપ ચઢાના મગાવવાની આજ્ઞા આપી ! પરંતુ ચઢાના કપ આવે તે પહેલાંજ ત્યાં

એક જખરો ધડાકો થયો, તે ધડાકો થતાંની સાથેજ ત્યાંના બધા ક્ષયિક્ષીક દીવા હોલવાઇ ગયા. રતિવિલાસ ઉપર બે ચાર માણસો સામટા તુડી પડ્યા અને તેના હાથ પગ બાંધી તેને કોઇ અચાત માર્ગે ઉપડી ગયા !

ક્ષણવાર પછી હોટલમાં પાછી લાઇટ થઇ ગઇ અને પૂર્વવત સઘળો વહેવાર ચાલવા લાગ્યો. રતિવિલાસને ત્યાંથી ઉપાડી રામલાલની અધારી ગુફામાં લઇ આવ્યા અને તેના હાથમાં બેડી પહેરાવી તેને ચાર દીવસ કેદ રાખવામાં આવ્યો, તે પછી ત્યાંથી તેને એક ખીજી ગુફામાં લઈ જઇ ત્યાં એક અધારી ઝોરડીમાં બંદીવાન તરીકે યુરી દીધો !

આ ઝોરડી જે ગુફામાં આવી હતી તે ગુફા હુમલી નદીના ડાબા કીનારે આવેલા એક ઉંચા ટેકરા પર કાળા પાવાણુથી બાંધેલી હતી અને તે ઉપર એક મોટી મસિદ બાંધવામાં આવી હતી, તે મસિદ સાથેજ બે ચાર ઝોરડીઓ બાંધેલી હતી અને એજ એક ઝોરડીમાં રતિવિલાસને કેદ પુરવામાં આવ્યો હતો. ખીજે દીવસે જદમાસોએ તેના હાથ પગમાંની બેડીઓ કાઢી લીધી અને તેના ઝોરડામાં જવા આવવાનું બારણું પાકી ઇંટોથી ચણી લઇ બંધ કરી દીધું. આ શયતાની ચક્રરમાંથી હવે કેવી રીતે મુક્ત થવું તેની રતિવિલાસને કાંઇજ સમજ પડતા નહોતી. તેને દરરોજનો મળતો ઘોરાક પશુ બંધ થઇ ગયો. અને તે લુપ્તમરથી આવતા દુઃખદ મૃત્યુને આદરમાન દેવાને તજજ બની ઉભો રહ્યો ! દીવસે દીવસે તેની કાયા સુકાતી ગઇ. જીવ આંખોમાં આવી ગયો અને તેના શરીરની સર્વ શક્તિ બાંહે લઇ પામી ગઇ હોય તેમ જણાવા લાગ્યું.

પ્રકરણ ૭ મું.

હું જ કમલાબાઈ છું.

કૃષ્ણકાન્ત રામાગોવિંદને ઘેરથી ઉડીને પોતાને ઘેર ન જતાં ગોલ્ડન સરકલ આગળજ ગયો. ગોલ્ડન સરકલ પાસે કમલાબાઈનું ઘર સધળા આબાલવૃદ્ધોને માહિત હતું, કારણ કે તે કલ્પકતાની એક સુપ્રસિદ્ધ ગુણિકા હતી તે ઉપરાંત તેણે પોતાની ઉત્તર વયમાં પરોપકારમાં ઘણા પૈસા વાપરવા માંડ્યા હતા. આથી તેને કલ્પકતાના બધાંજ સ્ત્રી પુરૂષો ઓળખતા હતા, છતાં કૃષ્ણકાન્તને તેના ઘરની માહિતી નહોતી કારણ તે બારિસાલનો વતની હતો. કૃષ્ણકાન્તે ગોલ્ડન સરકલમાં જઈ કમલાબાઈના ઘરની શોધ કરવા માંડી, એટલામાં તેને એક વૃદ્ધ પુરૂષ એક મોટા રિશાળ બંગલામાંથી નીકળી બગ્ગર તરફ જતો માલમ પડ્યો. કૃષ્ણકાન્ત તરતજ તે પુરૂષની પાછળ દોડ્યો અને તેને ઉભો રાખીને પૂછ્યું, “લાઈ! કમલાબાઈ ગુણિકાનું ઘર આટલામાં છે તે ક્યાં છે વર ?”

“એજ સામેનું ઘર. હું જો ઘરમાંથી બહાર નીકળ્યો તેજ ઘર કમલાબાઈનું છે, કેમ તમોને તેનું શું કામ છે, ક્યાંથી આવો છો ?” પેલા વૃદ્ધ પુરૂષે આશ્ચર્યથી કૃષ્ણકાન્તના મુખનું અવલોકન કરતા ઉત્તર આપ્યો.

“હું બારિસાલથી આવું છું, મારે કમલાબાઈનેજ ખાસ મળવું છે. તેઓ હમણાં ઘરમાં મળશે કે કોઈ રમળે ગયા છે.” કૃષ્ણકાન્તે પ્રશ્ન કર્યો.

“ના, કમલાબાઈ પોતાનું ઘર છોડીને બહાર જતાં જ વથી કારણ કે હવે તેમની પ્રકૃતિ ચાલતી ન હોવાથી બહાર જવાનું તેમનું બધું કામ કાશોરી કરે છે ! છતાં પણ તે આજે તમને મળશે નહિ, તેઓ ચાર દીવલ થયા હતા લેવાને માટેજ બહાર ગામ ગયા છે પરંતુ કાશોરી અહીં છે તે તમને મળશે !”

“કાશોરી કોણ છે ?” કૃષ્ણકાન્તે તે વૃદ્ધ પાસેથી બધી વાતો જાણી લેવાના ઉદ્દેશથી કહ્યું.

“કાશોરી કાંઈ જમીનદાર અંગાળી ગૃહસ્થની છોકરી હોય તેમ લાગે છે ખરી, પણ અહીં તો તેને અરવંદબાબુ નામના પુરુષે ઉઠાવી આણીને રાખી છે એ કાશોરી ગાવા બજાવવાના કાર્યમાં નિષ્ણાત થઈ ગઈ છે અને હવે તેજ બધું કાર્ય કરે છે.”

“ત્યારે તમે બમરે જવાનું માંડી વાળો અને ઉાર જઈ તમારાં શેઠાણીને ખબર આપો કે કૃષ્ણકાન્ત ડિટેલીવ તમેને મળવા માંગે છે !” કૃષ્ણકાન્તે પોતાની ઓળખ આપતા એક વિઝિટીંગ કાર્ડ કાઢી તે વૃદ્ધના હસ્તમાં મુક્યો. ડિટેક્ટીવ એ નામ સાંભળતાંજ તે ડોરો ચમક્યો અને તે કૃષ્ણકાન્તના મુખ તરફ આશ્ચર્યથી અવલોકવા લાગ્યો, ક્ષણવાર તેણે કૃષ્ણકાન્તને જો ચાર વાર ધારી ધરીને અવલોક્યો અને પડી કહ્યું, “ચાલો સાહેબ, તારે મારી સાથેજ ચાલો; હું તમેને ઉપર લઈ જાઉં છું !”

“ચાલો !” કૃષ્ણકાન્તે ઉત્તર આપ્યો અને તે પેલા ડોમની સાથે એક વિશાળ મહાલયમાં દાખલ થયો. આ ઝોરડાની અલે કિક શોભા નિહાળતાજ તે આશ્ચર્યમાં પડી ગયો જે ઝોરડામાં તે દાખલ થયો તે ઝોરડો ધણેજ વિશાલ હતો અને તેની ચાર-

મેરની દિવાલો પર કૃષ્ણ ભગવાનની રાસલીલાના ભાવવહી ચિત્રો ચિતરેલા હતા. તે ઓરડામાં આવવાનું બહારથી જે બારણું હતું તે બારણાની સામેજ દિવાલ પર પગથી તે માથા પર્યન્ત અવલોકી શકાય એવો મોટો આસો મુકયો હતો અને એક બાળુએ હારમોનીયમ ની પેટી રાખેલી દ્રષ્ટિ ગોચર થતી હતી. પેટીની આમે એક સુંદર પલંગ મુકેલો હતો અને તેની પાસે એક મનોહર ટેબલ ગેઠી તે પર ફાનોગ્રાફ મુકેલું હતું. કૃષ્ણકાન્તે ત્યાં પેલનાજ કદપના કરી કે બારી પાસે જે સુંદર હારમોનીયમ ગોઠવેલું છે ત્યાં એસીને ફિશોરી માતી હશે અને સામેના પલંગ પર સુતા સુતા અરવિંદ્યાયુ તેનો આસ્વાદ લેતા હોવા જોઈએ. પેલા વૃદ્ધ ની સૂચનાથી કૃષ્ણકાન્તે ત્યાં એક ખુરશી પર બેઠો અને ફિશોરીની ત્યાં આવવાની પ્રતિક્ષા કરવા લાગ્યો. તે વૃદ્ધ પુરુષ કૃષ્ણકાન્તને ત્યાં બેસાડી ધરમાં ગયો અને કમલાખાત્રની દાસીને ઉદ્દેશીને તેણે કહ્યું કે, “ફિશોરીને કેમ બારીમલતઃ ગૃહસ્થ મળવા માંગે છે, માટે તેમને બહાર મોકલો !”

જે વખતે ગૃહના અંદરના ભાગમાં આ વાતચિત ચાલતી હતી તે સમયે કૃષ્ણકાન્તે બહાર દિવાનખાનામાં આમ તેમ બધે પોતાની બારીક દ્રષ્ટિ નાખી કાંઈ અવલોક્યને પ્રયત્ન કરતો હતો, એટલામાં તેની દ્રષ્ટિ અચાનક હારમોનીયમની પાસે મુકેલી એક સુંદર પેટી ઉપર પડી. તરતજ તે જો પેટીની પાસે ગયો અને તેણે તે બોક્સ ઉઘાડી નાખ્યો. પ્રસ્તુત પેટીના અંદરથી એ ભાગ પાડવાનાં આવેલા કૃષ્ણકાન્તની દ્રષ્ટિએ પડય, તેણે તે અને ખંડ ઉઘાડ્યા, તેનાજ તે અમકયો, એક ખંડમાં એક લોખંડની છત્રી હતી અને બીજામાં નાની રિવોલ્વર હતી. લોખંડની છત્રી ચળકારથી દેદિપ્યમાન

થઈ રહી હતી, છતાં તેની ધાર તદ્દન કટાઈ ગયેલી હતી. આથી કૃષ્ણકાન્ત તેને બારી આગળ પ્રકાશમાં બંધ મૂકે અને નિહાળવા લાગ્યો. પ્રકાશના કિરણોમાં તે છરી ધરતાં તેને સાફ જણાઈ આવ્યું કે પ્રસ્તુત છરી કટાઈ ગયેલી નહોતી પણ તેને કોઈ ભયંકર પ્રકારનું ઝેર પાવામાં આવેલું હતું એટલે એ છરીથી માણસના શરીરમાં જરાપણ જખમ થતાં તે નિર્ભાગી પ્રાણી તરતજ આ સંસારમાંથી પલાયન કરવાની તૈયારી કરી દેતું. તેણે તે છરીને એક કાગળમાં લપેટી દીધી અને તે કાગળ ખિસામાંથી પાકીટ કાઢી તેમાં મુકી દીધો. અને ત્યાંથી જઈને ખૂરસી પર શાંત ચિત્તે બેસી એ છરીના સંબંધમાં વિચાર કરવા લાગ્યો; એવામાં એક સ્ત્રી ત્યાં આવીને ઉપસ્થિત થઈ. કૃષ્ણકાન્ત તેને અવલોકતાંજ આશ્ચર્ય પામ્યો, કારણ કે તે અખળાનું સ્વરૂપ કાંઈ એટલું બહુ આકર્ષક કે મનોહર નહોતું. તેનો રંગ સ્વામળો હતો અને આંખો બરાઉ તથા તેજદાર હતી. શરીર આખું અલંકારથી ભરેલું હતું અને જમણા હાથ પર તેણે બહુ મુલ્ય શાહની ધડી નાંખી હતી. કાશોરીના રૂપની પ્રસંશા કૃષ્ણકાન્તે સાંભળી હતી તેથી એજ સ્ત્રી કાશોરી હશે એવો તો તેને જરાપણ સંદેહ પડ્યો નહ. કૃષ્ણકાન્ત એ વેશ્યા સાથે શી રીતે વાતો રવી તે સંબંધમાં વિચાર કરતો હતો, એવામાંજ તેજ અખળાએ તેને પ્રશ્ન કર્યો, “તમે શું કાશોરી બાળાને મળવા આવ્યા છો !”

“હા, મારે કાશોરી બાળા સાથે કેટલીક ખાનગી વાતચિત્ત કરવી છે, કાશોરી બાળા તે તમે પોતેજ છો કે કોઈ બીજી રમણીનું તે નામ છે વાં?”

“ નહિજ, મારું નામ તો ઠાશોરી બાળા નથી પણ તમારે જે સંદેશો તેને કહેવો હોય તે કહી જાઓ, તેમાં મને કશો પણ વાંધો નથી. હું તે તમારો સંદેશો ઠાશોરી બાળાને પહોંચાડી દઇશ !”

“ નહિ, તેને કાંઇ સંદેશો કહેવા જેવું મારે કશું પણ કામજ નથી પરંતુ મારે તેને પ્રત્યક્ષ મળવુંજ છે ?”

“ હમણાં તમે ઠાશોરી બાળાને મળી શકશો નહિ ! તે રમણીએ ઉત્તર આપ્યો અને જરા વાર રહી પુનઃ બોલી, “ તમે વારં કયાંથી પધારો છો અત્રે ?”

આ પ્રશ્ન સાંભળતાંજ કૃષ્ણકાન્ત જરા વિચારમાં પડ્યો અને પોતાના હૃદય સાથે કાંઇ નિશ્ચય કરી લઇ તેણે ઉત્તર આપ્યો, “ હું અરવિંદબાપુનો એક ગુપ્ત સંદેશો લઇ આવ્યો છું અને તે સંજયે મારે તેનીજ સાથે વાતચિત કરવી છે !”

આ ઉત્તર સાંભળતાંજ તે પ્રૌઢા એકદમ હસી પડી અને બોલી “ વાહજી; વાહ આવી કમળાજી મારી પાસે નહિ ચાલે હોં ! એ વિદ્યા વડે બંગાળાના લોકોને તમે ગાંડા કરી મૂક્યા હોય તેમ કાંઇ હું ગાંડી થવાની નથી, તમે તો કાંઇ પાકા ઉઠાવગીર જાણાઓ છો ને શું !”

“ કેમ અરવિંદબાપુનો સંદેશો લઇ આવ્યો તેમાં ઉઠાવગીર જ્ઞાનો !”

“ ઉઠાવગીર નહિ ત્યારે બીજું શું વળી ? તમે જેની પાસેથી અત્રે આવવાની અને જેને મળવાની વાત કરો છો તે કિશોરી બાળાને લઇ અરવિંદબાપુ આજ કેટલા દિવસ થયા ચિતાગોંગ ગયા છે, પછી તમે ઉઠાવગીર નથી તો સાચાંજ એ મને જતાવી આપો ત્યારે !”

આ વિલક્ષણ ઉત્તર સાંભળી કૃષ્ણકાન્ત અપાર આશ્ચર્યમાં પડી ગયો અને તેણે પોતાની વાત ફેરવી નાંખવાના ઉદ્દેશથી કહ્યું, “કાંઈ દુનીયામાં શું અને છે તે જાણો છો ખરા કે એમને એમજ લોકોને ગાળ આપવાનો કંઈ કરો છો ? અરવિંદ હમણાંજ મને સ્ટેશન પર મળ્યો હતો અને તેણેજ મને અહીં મોકલ્યો છે !”

“તદન ખોટી વાત ! અરવિંદ તમોને મળે એ બનવાનું નથી, અને દુનીયામાં શું અને છે તેની તપાસ રાખવાની પણ મારે જરૂર નથી કારણ કે તમોને દુનીયાની બીજી મેળવરી હોય તો હુગલી બજારમાં જાઓ !”

“પણ તમારી પાસેજ થોડી માહિતી મેળવવી છે !”

“હું તમોને કોઈપણ પ્રકારની માહિતી આપી શકું એમ નથી !”

“તમો જાણો છો હું કેણુ છું તે ? હું બારીસાલનો હિટકરીવ કૃષ્ણકાન્ત છું, અને એક પ્રેસમાં કેટલીક તપાસ કરવા મારે મારે અહીં આવવું પડ્યું છે તમો અને કમલાબાઈ વિશે કાંઈ માહિતી આપી શકશો ?”

“હા, બોલો એ વાત સધળી હું જાણું છું. તમોને કમલાબાઈના સંબંધીની કંઈ વાત જાણવી છે !”

“મઠકાદે રાતે એ કમલાબાઈનું ગોલ્ડન સરકલમાં ખૂન થયું છે”

“તદન ખોટી વાત, એ બનવાનું નથી ! અને બાજે છે તમારી કાંઈ જુલ થઈ છે !” તે અબળાએ ઉત્તર આપ્યો.

“મારી પાસે પુરાવો છે !” કૃષ્ણકાન્ત બોલ્યો, અને તેણે પોતાની પાસેથી પેલી માડી અને ચણીથી તે રમણીને કાઢી બાંપતાં કહ્યું, “જુઓ આ સાડી અને ચણીયો કમલાબાઈને જ છેને !”

સાડી અને ચણીયો જોતાંજ તે રમણીના શરીરમાં જાણે કંપ પેસી ગયો, તેની આંખોમાં અશ્રુઓ આવી ગયા ગળું સકાઈ ગયું, અને તે મંદ સાદે બોલી, “ હાય ! હાય ! આ ચણીયો અને સાડી તમેને કાણે આપ્યા ! તે તમે ક્યાંથી લઈ આવ્યા ! ”

“ ગઈકાલે જોડન સરકલમાં મળી આવેલા સમને આ વસ્ત્રથી અવગ્રહિત બનાવવામાં આવ્યું હતું. તે હું તપાસ માટે લઈ આવ્યો છું ! ”

“ બહુ વિચિત્ર વાત છે, તમારા શબ્દો સાચા માનવા કે જુઠાં, તે માટે મને શંકા પેદા થાય છે.

“ હું બિલકુલ માયું બેઠું છું. વાત ખરેખરજ વિચિત્ર છે. પણ તેમાં મારે અન્યાય કરવાનું પ્રયોજન થું ! મેં પુરતી તપાસ કરી છે અને તે પરથીજ હું કહું છું કે કમલાબાઈનું ખૂન થયું છે ! ”

“ નહિ બાઈ ! તમારા કરતા આ બાબતમાં હુંજ વધારે સાચી છું એની મને શ્રદ્ધા છે. કમલાબાઈનું આયુષ્ય હજી તો ઘણું વધારે છે એ ચોક્કસ છે ! ”

આ સંલગ્નનાંજ કૃષ્ણકાન્ત પણ વિચારમાં પડી ગયો તેણે કહ્યું :—
“તમે આમ શા પરથી કહો છો ? તમારા ઘરને એક વૃક્ષ નોકર અને સાફ કહે છે કે કમલાબાઈ આજ ચાર દીવસ થયા બહાર ગામ ગયા છે. તે પાછા ફરતા કદાચ તેમનું ગઈ કાલે જોડન સરકલમાં ખૂન થાય એ તદ્દન ખનવા જેવું વાત છે ! ”

“કમલાબાઈના વૃક્ષ નોકરે તમને કહેતી વત જુઠી નથી એ ખરું; પણ કમલાબાઈ તો આજ સહવાર સુધી કલકત્તામાં આવીજ નહોતી, તે હમણાંજ કલકત્તા લોકલમાં અત્રે આવી, અને જોતી તે આ બંગલામાં

આવી તેવાજ તમે કીશીરીને મળવા આવ્યો છે એવા સમાચાર તેની દાસીએ તેને આપ્યા. હજી પેલા જુદા પુરુષને કે ધરના બીજા નોકરોને પણ એ વાતની ખબર નથી કે કમલાબાઈ અહીં છે કે બહાર ગામ છે તે! શેડ! એ કલકતા લોકલમાં આવનારી રૂબણા તે હું પોતેજ કમલાબાઈ છું !” તે સ્ત્રી જરા યૌવનમાં વ્યભિચારી યુવકોને લોભાવવા પોતાના શરીરનો વિક્ષેપ કરતી હતી તેવી છટાથી બોલી !

“હું પોતેજ કમલાબાઈ છું !” એ શબ્દ સાંભળતાંજ કૃષ્ણકાન્ત આશ્ચર્યમાં પડી ગયો અને તે પેલી રમણીના મુખ મંડળ સામે ફરી ફરી જોવા લાગ્યો !

પ્રકરણ ૮ મું.

બિચારી ભદ્રશ્યામા.

આકાશ નિર્મળ હતું. પ્રભાતકાળના મંદમંદ સૂર્યકિરણો દૃષ્ટિએ પડતા હતા અને નવવિકસીત પુષ્પો જેમ લતા-વૃક્ષોપર વિહાર કરે છે તેમ ધરાના પૃથ્વિ ભાગપર આનંદ કરી રહ્યા હતા. હુગલી નદીનો શાંત પ્રવાહ કાંઈક વધારે ગતિમાન હતો, તેના પશ્ચિમ તિર ઉપર એક વિશાળ ટેકરી આવેલી હતી અને તે ટેકરી પર એક મસજિદ હતી. મસજિદનો આગલો ભાગ ધોળા આરસપહાણનો બાંધેલો હતો અને અંદરના ભાગમાં શુદ્ધ પથ્થર પદ્ધતિના નળિયાં-ટાંછલ સજ્જ કરેલાં હતાં. ત્યાં એક બાળુએ મોટી દરગાહ હતી, અને એક ફકીર તેની

પાસે બેસી આંખો મિંચી જાણે અલગ સાથે વાતચિત ચલાવી રહ્યો હોયતી તેવી ચેષ્ટા કરતો હતો, એ મસીદની ચારે બાજુએ વૃક્ષવૃક્ષરીઓનો વિસ્તાર હતો અને તેથી ત્યાંની શોભામાં અવજનિય વૃદ્ધિ થએલી અવલોકાતી હતી, એટલામાં તે દરગાહ પાસે એક વીસેક વર્ષના તરણુ યુવાને આવી પેલા ફકીરને ઉદ્દેશીને કહ્યું “ બાપ ચંદ્રપાલ કૈંઠ આવે છે, ધ્યાનમાં રાખો !”

“ ફકીર અલ્લાહ ! આવવા દો હું તૈયાર છું !” તે ફકીરે જવાબ આપ્યો. એટલામાં શરીરે સદૃઢ અને બળવાન ભંગતાં એક પુરુષ ત્યાં દાખલ થયો અને પેલા ફકીરને પ્રણામ કરી તેની સામે બેઠો. ચંદ્રપાલને જોતાજ પેલા ફકીરના દિનીજેશનો પારો વધી ગયો અને તે જોરથી ધુણવા લાગ્યો. ધુણતા ધુણતા જ્યારે તેના માત્રો બરાબર ઢીલા થયા ત્યારે તે જરા શાંત થયો પરંતુ તે સ્નાંતિને પોતાના મુખ કમલપર પ્રસ્થાપિત કરતાં પહેલાંજ તેણે ચંદ્રપાલને પુછ્યું. “ ચંદ્રપાલ ! તમારા ઉપર અત્યારે એક મોટું સંકટ આવી પડેલું છે અને તે માટે તમે અહીં મારી પાસે આવ્યા છો એ ખરું ને !”

“ હા સાહેબ ! હું અત્યારે મહા દુઃખમાં આવી પડેલો છું અને તેમાંથી મુક્ત શી રીતે થઈ શકું તે પુછવા માટેજ શ્રમ લઈ આપના ચર્ણો સુધી આવ્યો છું !” ચંદ્રપાલે જવાબ આપ્યો. ચંદ્રપાલ એક સુશિક્ષીત યુવાન હતો છતાં તેને શૈશૈવાવસ્થાથી પીર ફકીરો ઉપર ઘણીજ શ્રદ્ધા બેસી ગઈ હતી. તેમાં આ મસીદના ફકીરની કિર્તી ચંદ્રપાલને કાને ઘણી વેળાએ ગઈ હતી અને તેથીજ તે ફકીરના વચનો પર વિશ્વાસ રાખી સુખનો જીવ દુઃખમાં નાંખવા

આ નકંધામમાં આવી પડ્યો હતો જરા વાર રહી પુનઃ તેને પેલા ફકીરે કહ્યું, “ચંદ્રપાલ ! તમે તમારા પિતાના દત્તકપુત્ર રતિવિલાસ પાસે તેની મિલકતનો કમળો મેળવવા ફરિયાદ માંડી છે એ વાત ખરી છેને !”

“હાજી, એ વાત ખરી છે કારણ કે રતિવિલાસ પાસે અત્યારે જે જે મિલકત છે તે ખરી રીતે જોતા બધી મારી પોતાનીજ છે એટલે તે પાછી લેવાનો મારો અધિકાર પણ છે !”

“પણ હું તમોને કહું છું કે જો તમે તમારું બહુ ઇચ્છતા હો તો તમારા કેસનું બહુ કામ તમારા વકીલને સોંપી તમે નેપાળ ચાલ્યા જાઓ અને કેસનું પરિણામ આવે ત્યાં સુધી ત્યાંજ રહો એ વધારે સારું છે કારણ કે અહીં રહેવાથી તમારા જીવ પર જોખમ આવવાનો મોટો સંભવ છે !”

“જતાં મારાથી મારો કેસ છેડીને જમ શકાય એવું નથી કારણ કે અત્યારે મારી પાસે પૈસાની ઘણી તાણ છે અને આવો કેસ લડવાને જોઈતી રકમ મારી પાસેથી નીકળે એવું નથી, માટે મારે પહેલાં એક વખતે રતિવિલાસને ખાનગીમાં મળી તેની સાથે કાંઈ નિકાલ થાય તેનો પ્રયત્ન કરી જોવો છે !”

“એ પ્રયત્ન કરતા તમારા પર મોટી અફત આવી પડશે અને તમારો જીવ પણ આ દેહને છોડીને ચાલ્યો જશે એવું અને સારૂ લાગે છે !”

“એમ તમે શા પરથી કહો છો !”

“ઉસ્તાદની વિધા એવું જોશો છે !”

“પણ તેવું કર્યા સિવાય મારો બીજો ઉપાય નથી અને તેથીજ હું આપને પૂછવા આવ્યો છું કે રનિવિલાસ પરનો મારો કેસ જીતાશે કે કેમ અને તે કેસ જીતનાં મારાપર કેટલા સંકટ આવી પાશે !”

“તમે માફ વચન નથી માનતા એટલે તમારા ઉપર પાંચ સંકટો આવી પડશે ! એક પૂર્વ દિશાથી, બીજું પશ્ચિમ દિશાથી, ત્રીજું ઉત્તરથી અને ચોથું દક્ષિણ દિશાથી આવશે. તથા પાંચમું સંકટ જે હું પોતેજ !” એમ કહી તે ફરાર ચંદ્રપાલને એક જોરથી ધકકા માર્યો તે સાથેજ મારે દિશામાંથી ચાર માણસો દોડી આવ્યા અને તેમણે ચંદ્રપાલને બાંધી લીધો. પાંચે દિશાથી આવેલા આ પાંચ લાપંકર સંકટે ચંદ્રપાલનું સત્પાનાશ વળી નાખ્યું ! અલ્પ ક્ષણોમાંજ તે પાંચે બદમાસો અને ચંદ્રપાલ કેમ અજ્ઞાત સ્થળે અદ્રશ્ય બની ગયા અને મસીદમાં ઘોર નિર્જનતા વ્યાપ્તમાન થઈ રહી ! થોડીવાર પછી પુનઃ ત્યાં દિપકનો પ્રકાશ પડ્યો અને તે સાથેજ ત્યાંથી મોઢે છુકાની બાંધેલા ત્રણ માણસો બહાર આવ્યા અલ્પસમય રહી તેમની પાછળ એક બીજો ગૃહસ્થ માણસ પણ બહાર આવ્યો. અને તેઓ ચંદ્રપાલના ગૃહને માર્ગે વળ્યા. હુગલી બજારમાં કલાઈવ સ્ટ્રીટમાં ચંદ્રપાલનો વિશાળ બંગલો આવેલો હતો અલ્પ ક્ષણોમાં પેલા સઘળા માણસો એ બંગલાની પાસે આવી પહોંચ્યા અને એક અધિકારમય સ્થળ જોઈ ત્યાં ઉભા રહ્યા. તેમાંનો એક મનુષ્ય જે સારા ગૃહસ્થ જેવો લાગતો હતો તે તરતજ આગળ થયો અને બંગલામાં ચઢી ગયો. પહેલે માળે જઈ તેણે એક ઝોરડાની સાંકળ ખખડાવી અને ઘુમ મારી, “બદ્રશ્યામા ! બદ્રશ્યામા ! ક્યાં છો ?”

“એ આ આવી, કોણુ રામલાલ ! કેમ ક્યાંથી આવે છે ? પિતાજી ક્યાં છે ?” અંદરથી એક યુવાન બાળાએ બહાર દોડી આવતા તે પુરુષને ઉદ્દેશીને પ્રસ્તુત શબ્દો ઉચ્ચાર્યા.

“સ્ટેશન પર આપના પિતાજી ખોટી થાય છે અને તે આપને મોલાવે છે માટે તૈયાર થઇ જાઓ, નીચે ગાડી ઉભી ઉભી ખોટી થાય છે !” રામલાલે તે રમણીને ઉદ્દેશીને કહ્યું.

“મારું પિતાજીને સ્ટેશનપર શું કામ પડ્યું !” આશ્ચર્ય પૂર્વક બદ્રસ્યામાએ પ્રશ્ન કર્યો.

“પિતાજીની પાસે એક નવરત્નનો હાર છે તે તમોને આપવો છે અને તે સાથે તમને કેટલીક ગુપ્ત વાત પણ કહેવી છે !” રામલાલે સમજાવ્યું.

“ચાલો, હું આ લુગડાં બદલીને આવું છું તમો નીચે જાઓ !” બદ્રસ્યામા બોલી અને તે સાથેજ તે ઝોરડામાં ચાલી ગઇ. આ જાણુએ રામલાલ પણ નીચે ઉતરી પડ્યો. થોડીવારમાં તે રમણી સંતાના નવિન વસ્ત્રો પરિધાન કરી બહાર આવી અને બંગલાની બીચે જઇ ત્યાં ઉભેલા રામલાલને ઉદ્દેશીને બોલી, “રામલાલ ચાલો, ચાલો ગાડી !”

“હુગલી બજારને નાકે ઉભી છે ત્યાં સુધી તમારે પગે ચાલીને પાવવું પડશે, રાતની વેળા છે એટલે કોઇ ગાડીવાળો હમણાં અહીં પહોંચી આવતો નથી અને આપણો ઘોડો માંદો છે એટલે આપણી ગાડી જોડી શકાતી નથી !” રામલાલે પોતાની જાળ પાથરવા માંડી.

બદ્રસ્યામા નીચે ઉતરી અને રામલાલ જે દિશાએ જતો હતો તે દિશાએ તેની પાછળ પાછળ જવા લાગી. આમને આમ ચાલતા

ભગલામ અરણી કલાક વિતી ગયે અને તેઓ કાઠ લયંકર નિબંન સ્થાનમાં નીકળી ગયા. વૃક્ષોના સમુદ્ધ અને સરિતાના પાણી ભદ્રસ્યામાને દરથી જણાવા લાગ્યા આ દેખાવ જોતાં જ તેણે રામલાલને પૂછ્યું, “રામલાલ ! આપણે રસ્તો ભૂલી ગયા છીએ, મને લાગે છે કે આપણે હુમલી બગરને રસ્તે જવાનું મૂકી હુમલી નદીને રસ્તે નીકળી આવ્યા છીએ !”

“હું તમોને ખરે માર્ગે જ લઇ જાઉં છું મારી સાથે ચાલ્યા આવો !”

“ના, હું એમ નથી ચાલી આવવાની ! અહીં સ્ટેશન ક્યાં છે, તમે મને આમ ક્યાં લઇ જાઓ છો !”

“તમે ચલો તો ખરા, મારા પર વિશ્વાસ નથી ? હું તો તમારા સગા ભાઇ જેવો છું !”

“ના, અહીંથી પાછા વળો હું આગળ નથી આવતી !” ભદ્રસ્યામા બોલી અને તે ત્યાં જ ઉભી રહી ગઇ. રામલાલે તેના હાથ પકડી તેને ખેંચવા માંડી. ભદ્રસ્યામાને આથી વધારે જ શંકા આવવા લાગી અને તે પુકારી ઉઠી : “હું રામલાલ ! આ શું ! આ શું કરો છો, મને રસ્તામાં એકલી જોઇ સતાવો છો કે ?”

ભદ્રસ્યામાએ એ શબ્દોને ઉચ્ચર એવો તે જોરથી કર્યો કે આકાશ અને અરણ્ય બંને તેના પ્રતિધ્વજ બાખરા લાગ્યા એટલામાં પાછળથી પેલા ત્રણ યમદૂતો આવીને ભદ્રસ્યામાની આસપાસ ઉભા રહી ગયા. અને તેમણે તેને ઉદ્દેશીને કહ્યું, “ભદ્રસ્યામા ! તારા પિતાજીની આજ્ઞાથી જ અમે તને લેવા આવ્યા છીએ મટે જો

ખૂશીથી નહિ આવશે તો અમે તને બળાતકારે પણ અહીંથી ઉઘડી જશું ! બોલ આવવું છે અમરી સાથે કે તોફાન કરવું છે ! ”

“ તમે મને ક્યાં લઈ જશો ? ” બદ્રશ્યામા બોલી.

“ હાલે ત્યાં, અમરી મરજી પડે ત્યાં તારે આવવું પડશે અને અમે જે આજ્ઞા કરીશું તે પ્રમાણે તારે વર્તવું પડશે, આજથી તારા ઉપર સર્વ પ્રકારે અમારોજ અધિકાર છે ! ”

“ હું તમારી સાથે નથી આવવાની ! રામલાલ ! કૃપા કરીને મને છૂટા આપણે ઘેર પહોંચાડી દો, તમે મને બચાવે દગો કરી ફસાવીને આ વનમાં લઈ આવ્યા છો અને હવે મારી વધારે દુર્દશા કરવા તમે મને કોઈ નિર્જન વનમાં લઈ જાઓ છો ખરું ને ! પણ યાદ રાખજો આ દગો તમારો પ્રાણ લીધા વિના રહેવાનો નથી જેટલું મારું ઇચ્છા કરશે તેટલો ઇશ્વર તમારી પાસેથી અદલો લેશે ! ”

“ તેની અમેને ટીકીપણુ પરવા નથી. ઇશ્વર શબ્દથી અમારે ખાંકથી તમારો ત્યાગ કરવો પડે એટલા બધા અમે અજ્ઞાન નથી ! ” તે ત્રણુ યમદૂતોમાંથી એક જણુ બોલ્યો.

બદ્રશ્યામા દશો પણુ જવાબ આપે તે પહેલાં તેને એક જણુ પોતાના વાંસાપર ઉઘડી લીધી અને તરતજ તેઓ જે સ્થાનેથી આવ્યા હતા તે સ્થાને પાછા અદ્રશ્ય બની ગયા. બદ્રશ્યામાને ત્યાં આવેલી એક ગુફાના બચાવે સ્થાનમાં કેદ પુરવામાં આવી. ચંદ્રપાલને પણુ જ્યાં રતિવિલાસને રાખ્યો હતો તેની પાસેના ઓરડામાંજ બદમાસોએ પુરી દીધો હતો.

રતિવિલાસને બંદિબાનામાં પડ્યાને આજે ત્રીજો દિવસ ચાલતો હતો. ઓરડાની મલિન હવા અને અન્નપાણી સિવાય તેની કશા

દુઃખથી પિડાતા હતી અને તે મરણ ક્યારે આવે છે એની વાટ જોતો હતો. એટલામાં તેની દ્રષ્ટિ એકદમ ઉંચે આવેલી એક ખારી ઉપર મઠ આ ખારી બહારથી ઝોરડામાં પ્રકાશ આવવાને માટે બનાવેલી હોય એમ જણાતું હતું. તે ખારીને જોનાંજ રતિવિલાસે પોતાનું ધોતર છોડી નાંખ્યું અને પોતાના શરીર પર માત્ર એક ચડી અને બદન રહેવા દધ તે ઉપર ચઢવા પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. એટલામાં તેને ત્યાં પડેલો એક લોખંડનો ખીલો જડી આવ્યો. તેણે તે પોતાના ધોતીયાની કોર સાથે બાંધ્યો અને તેને તેણે પેલી ખારી પર ફેંકવા માડ્યો. એ વાર ફેંકવા છતાં તે ખીલો ત્યાં ન અડકતાં પાછો નીચે આવી ગયો, પણ છેલ્લીવાર તે ખારીના સળીયામાં બરાબ મથો. રતિવિલાસે ધોતીયું બરાબર ટંગાઈ રહ્યું છે કે કેમ તે જોવાને એ ત્રણ વાર તેને ખેંચી જોયું. તેને તે બરાબર ટંગાઈ રહ્યું હોવાની ખાતરી થતાજ તે ઉપર ચઢવાને પ્રયત્ન કરવા લાગ્યો. ખારીએ પહોંચતાંજ તેને માલગ પડ્યું કે ખારીના સળીયા જીર્ણ થઈ ગયેલા છે. તેણે તે કાઢી નાંખ્યા અને ત્યાંથી બહાર જવાને માટે તૈયાર થઈ ગયો. એજ ખારી સાથે એક વડની ડાળી લાગી રહેલી હતી. રતિવિલાસે બહાર આવી જોવી તે ડાળી પકડી તેવીજ કડકડ અવાજ સાથે તે શાખા તુટી અને તેને સાથેજ લઈ નીચે આવવા તત્પર બની મઠ ! પરંતુ વડ એટલો બધો વિશાળ હતો કે રતિવિલાસ પછેક નીચે ન આવતા વચ્ચેજ વડવાઈઓમાં અટકી રહ્યો. તે ધીમે રહીને બહાર આવ્યો અને ત્યાંથી નીચે ઉતરી આમતેમ અવલોકવા લાગ્યો. આસપાસ દ્રષ્ટિપાત કરતા પોતે હુમલી નદિના કિનારા ઉપર આવી હોંચેત્રો હોવાની રતિવિલાસને ખાતરી થઈ. તેને સ્વતંત્રતા પ્રત

થતાંજ સ્વર્ગ પ્રાપ્તિ જોટલો આનંદ થયો. તેણે હુમલીના નિર્ભજ જળમાં પોતાના હાથ પગ ધોયા થોડું પાણી પીધું અને જરા આનંદ મેળવવા ત્યાંજ એક ક્ષીલાપર માથું મૂકીને સુતો. હુમલી નદિના નીરમાં બરતીનેા પ્રવાહ ચઢવા લાગ્યો અને તે સાથેજ એક નાની બોટ નદિના ઉરપ્રદેશ પર રમતી જણાવા લાગી. ધીમે ધીમે તે કિનારાપર આવવા લાગી. તે સાથેજ તેમાંથી એક બે માણસોની અચાનક કિનારાપર દૃષ્ટિ વળી ! તેવાજ તેઓ નીચે કુદી પડ્યા અતિ-રતિવિલાસની પાસે જઈ તેમણે તેના મુખપર એક રૂમાલ નાંખી તેને બેઠાન બનાવી દીધો. રતિવિલાસ પાછો પાપીઓના પંજમાં અપડાઈ ગયો !

પ્રકરણ ૯ મું.

આપઘાત કે ખૂન

કૃષ્ણકાન્ત અને કમલાબાઈ બંને કાણુવાર સ્તબ્ધ થઈ બેસી રહ્યા; બંનેએ મૌન્યતાનુંજ અવલંબન કરી રાખ્યું ! છેવટે કમલાબાઈ બોલી, “ કૃષ્ણકાન્ત આ સાડી અને ચણીયો મારોજ છે એમ તમે શા પરથી જાણી ગયા ? તમે તેમ ધણા આલાક પુરુષ જણાઓ છો !”

“ હું તમારા વણકર રામાગોવિંદને ત્યાં ગયો હતો ત્યાંથી મને ખબર પડી કે આ સાડી અને ચણીયો તમેએ પોતાને માટે વણાવ્યા હતા !” કૃષ્ણકાન્ત બોલ્યો.

“ તમે ચોક્કસ કહો છો કે આ સાડી અને ચણીયો પહેરનારનુંજ ખૂન થયું છે, તમેને જે દડન સરકલમાંથી જે સમ મળી આવ્યું છે તેનો ખીજો પોવાક કેવો હતો !” કમલાબાઈએ ખિન્ન સ્વરે પૂછ્યું.

“તેના શરીરપર લાલ રંગના વસ્ત્રો હતા અને તે ઉપર જરીથી બધું ભરત ભરેલું હતું.” કૃષ્ણકાન્તે ઉત્તર આપ્યો. આ ઉત્તર સાંભળતાં જ તે અપળા એકદમ રડી પડી અને મોટેથી ઉન્માદિની જેવી દશામાં બોલવા લાગી, “હાય ! હાય ! ત્યારે તો મારા સર્વસ્વનો લોપ થયો ! મારી બધી આશા ધુળ મળી મઇ અને મારાપર સંકટનો સમુદ્ર તૂટી પડ્યો !” કમલાબાઇ આટલું બોલતી વધારે રૂદન કરવા લાગી. તેને રહતી જોઇ કૃષ્ણકાન્ત અપાર આશ્ચર્યમાં પડી ગયો તેણે પેતાના ખિસામાંથી એક છપ્પી બહાર કાઢી જમલા-બાઈના હાથમાં મૂકી અને તેને કહ્યું, “જુઓ ! આ છપ્પી પારખી જુકાય છે કે તે કોની છે ! તમારા રડવાથી એમ લાગે છે કે મરનાર બાઇ કોઇ તમારી અંત સગી દેવી જોઇએ !”

આ છપ્પી જોતાં જ કમલાબાઇએ સેડી રાખેલો ડુમો બહાર આવી ગયો અને તે આંસુઓ વડે પોતાનું વસ્ત્ર ઊંજળવી નાંખતી રેવા લાગી અને બોલી, “હા, તે મારી કિશોરીનાજ છે પણ એટલું મજૂં કે એ જરા પુલાઇ મથેલા ચહેરાનો ફોટો છે.”

“તે બરાબર છે કારણ કે એ કિશોરીના અપરથી લીધેલો ફોટો છે; મર્ચા પછી એ બાઇનું શરીર ઝેરથી પુલી ગયું છે,” કૃષ્ણકાન્તે ઉત્તર દીધો.

“ત્યારે મારી કિશોરીનું ખૂન થું કોઇએ ઝેર આપીને કર્યું છે !”

“ના; ઝેર આપીને કર્યું નથી પણ ઝેરી છરી વડે તેને કોઇએ આ કર્યો છે અને તે બાધી તેનું મરણ નિપજ્યું છે એવો ચોક્કસ સંભવ છે ! આ વસ્ત્રો તો કિશોરીનાજ છે ને !”

“હા, તેજ મારી પાસેથી આ વસ્ત્રો પહેરવા ઘણું ગમતું હતી અને મેં તેને તે બેટ આપી દીધા હતા !” આ શબ્દોના ઉચ્ચાર સાથે પુનઃ કમલાબાઈની આંખમાં પાણી ભરાઈ આવ્યા તેને આ પ્રકારે શોક કરતી જોઈ કૃષ્ણકાન્ત બોલ્યો, “કમલાબાઈ ! હવે તમે શોક કરતા રહતા બેસવાનું કામ ન કરો તમોને કિશોરીના સંબંધમાં જોટલી જોટલી માહિતી હોય તે બધી વાતો અને કહી જાઓ કે તે પરથી ખૂનીને પકડવાનું રહેલું થઈ પડે !”

સાંભળીને કમલાબાઈ જરા શાંત થઈ અને સ્વાસ્થ્ય મેળવી કહેવા લાગી; સાંભળો કૃષ્ણકાન્ત ! તમોને હું કિશોરીની જોટલી વાત જાણું છું તેટલી બધી કહી દેખાડું છું હું એ જાણતી નથી કે કિશોરી કોણ છે અને ક્યાંની રહેવાશી છે પણ તે મારે ત્યાં થી રીતે આવી તેના ઇતિહાસ હું તમોને વિસ્તાર પૂર્વક કહું છું. અલ્પ સમય પર અરવિંદ બાપુ મારી પાસે એ રમણીને લઈ આવ્યો હતો અને તેણે તેને મારે ત્યાં રાખી હતી. મારી અને કિશોરીની વચ્ચે પણ થોડાજ દિવસમાં ઘણો સ્નેહ વધી ગયો અને તેને હું મારી સગી પહેલ હોય તે કરતા પણ વિશેષ સ્નેહથી નિહાળવા લાગી. અરવિંદનો વિચાર પ્રથમ તો કિશોરી સાથે લગ્ન કરવાનો હતો પરંતુ પાછળથી તેને કોઈ બીજી સ્ત્રી મળી ગઈ અને તે તેના સ્નેહમાં પડી જવાથી કિશોરીને બૂલી ગયો !

“તે બીજી અજાણનું નામ સ્નેહવ્રતા છે હું તેને પણ જાણી રીતે જાણખી ગયો છું !” કૃષ્ણકાન્ત બોલ્યો.

“હા, ખરી વાત તમે બધી આ માહિતી ક્યાંથી મેળવી વાઈ !

તમે તો ધણા દક્ષ અને વિચક્ષણ માનવી લાગે છે. અરવિંદ અને સ્નેહલતાની માહિતી પણ તમે મેળવી હશે એમ મને લાગે છે. સ્નેહલતા અને કિશોરીના વચ્ચે અરવિંદના સંબંધમાં મેં જ ઝગડો થતો હતો અને તે ઝગડાને પગિણામે કિશોરીના હૃદયમાં અરવિંદ માટે વૈરની લાગણી ઉદ્ભવી હતી ! તે છેવટે એવા દ્રઢ નિશ્ચય પર આવી ગઈ હતી કે કાંતો અરવિંદ અને સ્નેહલતા બંનેના ખૂનો કરી નાંખવા કાંતો સ્નેહલતાનું ખૂન કરી અરવિંદ સાથે પોને નહાસી જવું ! ગઈ કાલે અરવિંદ સ્નેહલતાને લઈ નહાસી જવાનો હતો એ ખબર કિશોરીને મળતાંજ તે પોતાના હૃદયમાં એક જીરી લઈ બહાર નીકળી હતી, મેં તેને ધણું સમજાવ્યું પણ તેણે માન્યું નહિ ! ”

“એ ઉપરથી તો એમજ લાગે છે કે જે રાત્રે ગોલ્ડન સરકલમાં ખૂન થયું તેજ રાત્રે આ બનાવ ગ્યો.”

“ના, તેજ ત્રિવેસે અંધાર પછીની આ વાત ! કિશોરી થોડીવારમાં અરવિંદને ત્યાં પહોંચી ગઈ તેણે ત્યાં લાંચ આપી એક દાસીને ફેડી હતી ! તેના મારફત અરવિંદ કપારે નહાસી જવાનો છે તે વાત તેણે જાણી લીધી અને પાછી મારે ત્યાં આવી જે વસ્ત્રો તમોને મળી આવ્યા છે તે કપડાં મારી પાસે માંગી ચાલી ગઈ ! હું તો અત્યાર સુધી એમજ ધારતા હતી કે કિશોરી પોતાની ધારણામાં સફળ થઈ છે અને તે અરવિંદ સાથે આનંદ કરતી હશે પણ હવે મને લાગે છે કે હું મારી ધારણામાં ડગાઈ છું ! ”

“ત્યારે શું અત્યાર સુધી તમે ગોલ્ડન સરકલના બંધાર ખુનની વાત નહોતા જાણતા ? ”

“ જાણતી હતી પરંતુ મારી ધારણા હતી કે જેનું ખુન થયું છે તે મારી કિશોરી નહિ પણ સ્નેહલતા હશે ! આ ખુન સાથે કિશોરીને કાંઈજ સંબંધ ન હશે. એમ મારી અધ્યાપિ પચાંત માન્યતા હતી ! ”

“ અરવિંદનું ઘર પણ જોડકન સરકલથી ધણું દૂર તો નથીજ અને એજ માર્ગે જતા કિશોરીને મારી નાંખવામાં આવી છે એ પણ ચોક્કસ છે હવે તેનો ખૂની શોધી કાઢવાનું કામ માત્ર બાકી રહ્યું છે. આપણે તે પણ પુરું કરી દેવું જોઈએ કે જેથી આપણા વૈરનો બદલો વળી રહે. તમે એ વાત જાણો છો કે કિશોરીને કોની કોની સાથે વૈર બાવ હતો ! અને તેના શત્રુઓ કોણ કોણ હતા ? ”

“ તેનો સ્વભાવ એટલો બધો સ્નેહાળ હતો કે તેના કોઈ પણ શત્રુઓજ નહોતા ! ”

“ જગતમાં પ્રેમની ધારા	હતી હોયે રહી તેને
જદા સંસાર પર શાણી	જમીની નાંખતી વર્ષા !
મધુર મુખ દેવ બાળાનું	નિહાળી યક્ષ સંતોષે
કિશોરી દેખતાં તેવા	ચતાંતા શાંત જન તરબા,
વચન વદતા મુખે ઝરતા	મધુરા મૈતિકા બાણે
હતી શી મુગ્ધતા શબ્દે	હ્યારો બાપતી સ્મરણા ! ”

“ ઠીક છે, તમોએ આપેલી બાતમીપરથી અને મેં મેળવેલી વિગતોપરથી પાતાળમાંથી પણ હું ખૂનીને પકડી પાડ્યા વિના રહેવાનો નથી એ યાદ રાખજો ! ”

ભગતા પહાડ સાગરમાં છુપતા સાપના દરમાં
 લપાતા ઘેર ગૌહરમાં ન છુપશે પાપના કામો
 અનિતિમાં અતિ નાશા, હમ્મી હૈયા ચકી માયા
 ચિરી નિર્દોષની કાયા જરૂર ધા મારશે સામે
 સરળ છે પાપ આદરવા રૂધિરથી જામને ભરવા
 વિકટ શરીરે સહન કરવા સીતમના સર્વ અંજલો !

આલો હું હમણું તો જાઉ છું !” એમ ઉત્તર આપી કુચ્છાન
 ઉડ્યો અને ઢાદર લણી ગયો એટલામાં તેને કાંઈ ફરી વાક આવ્યું
 હોય તેમ પાછો વળ્યો અને બોલ્યો, “ કમલાબાઈ ! મારે તમોને
 એક વાત પૂછવાની રહી ગઈ, પેલી હારમોનીયમની પેટી પાસે જે
 નાની પેટી છે તે ઉઘાડોને !”

કમલાબાઈ તે પેટી પાસે ગઈ અને તેણે તે પેટી ઉઘાડી નાંખી
 તે સાથેજ તે ખૂમ મારી બોલી હતી, “ જો બાપરે ! આમાંની જે
 છરીઓ ક્યાં જતી રહી ? ”

“ ગભરાઓ નહિ, એક છરી તો મેં લાંબી છે. પણ ખીજી
 ક્યાં છે !”

“ ખીજી તો કિસોરી સાથેજ લઈ ગઈ છે, કેમ; તે તો મેં
 એકવાર તમોને પહેલા પણ કહ્યું હતુંને !”

“ ત્યારે તેણે તે છરી વડે પોતાનીજ આત્મહત્યા તો નહિ
 કરી હોય વારં ? તે તમારી પાસે આજપર્યન્ત રહી પોતાનોજ
 આત્મધાત કરવાની વાત બોલી હતી ખરી !”

“ના આજ પર્યાન્ત તેણે આવી પાસે પોતાજ આપઘાત કરવાની તો વાતજ નથી કરી પણ એટલું ખરું કે તેણે ગુસ્સો ધણો ખરાબ હતો એટલે કદય તે કાંઈ આડું અવળું કરી પણ બેસે ! વાઈ કૃષ્ણકાન્ત ! હવે તો તે બિચારી અભાગિણી સ્ત્રી મરી મધ છે પછી તમે એ છરી લઈ જઈ શું કરશો વાઈ ?”

“મારે આ છરીને તપાસવી પડશે કે એ છરી ઝેરવાળી છે કે નહીં, જો આ છરી ઝેરવાળી હશે તો એની સાથેની જે છરી ટ્રિશોરી લઈ ગઈ છે તે પણ ઝેરવાળી છે એમ સાબીત થશે. આ છરી હું મિલાડી ઉપર અથવા એકાદ એવજ પ્રાણી ઉપર વાપરી જોઈશ અને તેની અસરથી તે પ્રાણી ફેટલીવારમાં મરે છે તેના શરીરપર કેવા ફેરફારો થાય છે તે તપસીશ. જો તે સ્થિતિ અને ગોઠડન સરકલમાંથી મળેલા શબ્દની સ્થિતિ સરખીજ થએલી જણાશે તો મારી ખત્રી થશે કે ખૂન ઝેરી છરીથીજ કરવામાં આવ્યું છે એટલે પછી મારે એ મુદ્દાપરથી ખૂની પકડવો હીક થઈ પડશે !”

“અરેરે ત્યારે બિચારી ટ્રિશોરીનીજ છરી લઈ તેનુંજ ખૂન કરે એવો દુષ્ટ પુરૂષ કાણ હશે મને લાગે છે કે આ આપઘાત કે ખૂન શું છે તે સાબીત કરવુંજ ધણું મુશ્કેલ થઈ પડશે !”

“આપઘાત હોય એ બનવાજોગ નથી કારણ કે એક સ્ત્રી ગોઠડન સરકલ જેવી બચાંકર જગ્યાએ જઈ ત્યાં આવી રીતે આપઘાત કરે એ સંભવિત નથી, એટલે આ ખૂનજ હશે !” કૃષ્ણકાન્ત બોલ્યો અને તે કમલાબાઈની રજા લઈ નીચે ઉતર્યો.

પ્રકરણ ૧૦ મું.

કાળો પહાડ

હુમલી નદીના ડાબા તટ ઉપર આવેલી એક મસ્જીદના અમકર ઓરડામાં બદરશ્યામાને કેદ પુરવામાં આવી હતી. રતિવિલાસ પણ ત્યાંજ બંદીવાન હતો. અને ચંદ્રપાલની પણ કેવી દશા થઈ હતી તે આપણે પ્રત્યક્ષ બવલોડી આવ્યા છીએ. ચંદ્રપાલ સ્વર્ગ શ્રદ્ધાળુ પુરુષ હતો તેને યોગી અને ફકીરો પર ધણીજ શ્રદ્ધા હતી અને તે શ્રદ્ધાને પ્રતાપેજ તે આજે સંકટમાં આવી પડ્યો હતો. બદરશ્યામા પોતાના અધિકારમય ઓરડામાં બેસી ત્યાંથી કયે પ્રકારે મુક્તિ મેળવવી એના વિચારો કરતી હતી એટલામાં તેનાં ઓરડાનું બારણું ઉઘરી ગયું અને એક રૂબરૂ પુષ્ટ શરીરનો આખરો ત્યાં દાખલ થયો તેનું નામ અબ્દુલ કરીમ હતું. તેની ઉંચાઈ સાધારણ પ્રકારની હતી. શરીર સ્ત્રીધીમાઇને શરમાતી નાંખતું હતું અને આંખો લાલ હતી તે નરપિશ્ચાયને જોતાંજ બદરશ્યામા ભયથી ચરચર કંપવા લાગી તેને કંપતી જોઈ તે બોલ્યો, “બદરશ્યામા ! તારે મને જોઈને બીજવાનું કાંઈજ કારણ નથી કેમકે હું તમારું કેવી રીતે બહું થાય એજ જોનારો માણસ છું અને તેથીજ તમારી પાસે આવ્યો છું, મારું શરીર જેવું કાળું છે તેવું મારું હૃદય પણ કાળું નથી.

શરીર કાળું છતાં દિલમાં	રહ્યો છે રનેહનો દરિઓ
તમારા સંકટો માળા !	બધા હું ટાળવા ઇચ્છું !
ન વારસ વિશ્વમાં કોઈ	ન વાલી આપનો છે ત્યાં
તમોને થેગ્ય ગૃહ પંથે	સદા હું વાળવા ઇચ્છું !

વહે જ્ઞાનંદની ધારા દુરિત દુર થાય સૌ તારા
કરીર સુખમાં રહે તુજ એ જરૂર હું બાળવા ઇચ્છું !”

“ભાઈ, અત્યારે હું મોટા સંકટમાં આવી પડેલી છું. મારા નોકરે મને ફસાવી છે અને પોતાની કોઈ જુરી ઇચ્છા સફળ કરવા માટે આ અધારી ગુફામાં મને આણી નાંખી છે. તમે મારા ભાઈ છો તો દયા કરી મને આ દુઃખમાંથી છોડાવી મારે ઘેર પાછી મૂકી આવો અને મારી દિન અખળાની લાજ રાખો !”

“દુઃખે આવી પડેલી છું થયા બેહાલ કામાના
દયા લાવી દિલે દુઃખથી કરો ઉધ્ધાર નારીનો !

પડેલી સંકટે અખળા પ્રભુ તેને મદદ આપી
કરી કષ્ટો થકી મુક્તિ કરે જયકાર નારીનો !

તમે પણ બાળ ઇશ્વરના મનુષ્યો, આપણે બંધુ
ગૃહો આ હસ્ત ભગિનીનો સુણી ચિત્કાર નારીનો !”

“પણ મારાથી તમેને એકજ રીતે અહીંથી છુટા કરી શકાય એમ છે. આપણા મામના પ્રખ્યાત જગીરદાર રતિવિલાસને તો તમે ઝોળખતા હશે તેણેજ તમેને અહીં બંદીવાન બતાવી રખાવ્યા છે અને તેની ઇચ્છા તમારી સાથે લગ્ન કરવાની છે. તમારી જોડે રતિવિલાસના લગ્ન થવાથી તમે પણ સુખી થઈ શકશો અને તમારા આ બંધનો પણ નષ્ટ થઈ જશે માટે જો તમારી ઇચ્છા હોય તો હું તમેને ત્યાં મૂકી આવું !”

અહીં છે બંધ કાયાને પડ્યા તેને વિદારને
“ગૃહો સંસારને રસ્તો ખરેખર એજ છે સાફ”

તજો આ કષ્ટથી કાયા મૂકો સંસારની માયા
 ગૃહો ઝટ મોતની છાંયા ન એ કલ્યાણ કરનાઈ
 જીવન જગનું ગહન ધન છે મહા, મહામૂલ્યનું તન છે
 પ્રભુનું ભવ્ય ઉપવન છે સુખદ શાંતી શીખવનાઈ
 ભદ્રસ્યામા બોલી “ભાઈ! તમારે બીજી જે કાંઈ વાત કરવી
 હોય તે ખૂશીથી કરો, પરંતુ આવી વાતોમાં મારો વખત લેવો હોય તો
 હું તમોને પુનઃ વિનંતી કરીને કહું છું કે મારી પાસે આવવાની તસ્દી
 લેશો નહિ, તમો જો મારા હિતવાદી છો તો મને અહીં સ્થાન માટે
 આણીને રાખવાનું યોગ્ય માન્યું છે વારં?”

ભદ્રસ્યામા અને તે માણસ વચ્ચે અનેક પ્રકારની વાતચીત થઈ
 તેણે તેને ઘણો ભય આપ્યો, પોતાને કાળોપહાડ કહીને ઓળખાવ્યો
 અને અંતે કાંઈ ન વળ્યું ત્યારે તે તેને વિચાર કરવા માટે ત્રણ દિવસની
 મુદત આપીને માણસ વિદાય થઈ ગયો.

પ્રકરણ ૧૧ મું.

અરવિંદ કોણ ?

કૃષ્ણકાંત ડિટેક્ટીવ એક ઘણાજ માહોશ માણસ હતો, તેણે આટલા
 પુરાવા ઉપરથી પોતાના કેસની આખી હારમાળા બરાબર ગોઠવી દીધી
 અને હવે પોતાની તપાસ આગળ શી રીતે ચલાવવી તે વિષે તે વિચાર
 કરવા લાગ્યો મગેશ સમાચારો ઉપરથી તેની એટલીતો ખાતરી થઈ
 કે બંગાળાની ગાર્ડીની ગાયકા કમળાબાઈને ત્યાં ફિશારી અને સ્નેહલતાની
 બાબતમાં કાંઈ ખટપટ થવા પામી છે, અસ્તુ તેણે હવે અરવિંદ કોણ

અને તે ક્યાં ગયો છે તે સંબંધમાં તપાસ કરવા માંડી તપાસ કરતા કરતા માલમ પડ્યું કે અરવિંદ રંગપુર ગયો છે, કૃષ્ણકાંત આટલી વસ્તુની ખબર થતાજ રંગપુર ગયો અને ત્યાં અરવિંદનું ઘર શોધવા લાગ્યો !

રંગપુરમાં રંગમતિ નદીને કિનારે કલકત્તાના શેડીયાઓના બંગલા હતા અને એ બંગલાઓમાં તેઓ ઘણે ભાગે આવીને રહેતા હતા. એટલે કૃષ્ણકાંતે વધારે ઓછી કાંઈ પણ તપાસ ન કરતા તેણે એ બંગલાઓનીજ લાજ મેળવી અને ત્યાં જઈ અરવિંદબાપુ કોણ છે તેની શોધ કરવા માંડી ! એટલામાં એક બંગલા ઉપર તેણે બાપુ અરવિંદસેન એવું નામ લખેલું જોયું. આ નામ જોતાંજ કૃષ્ણકાંતે તે બંગલામાં પેટો, બંગલામાં બારણા આગળજ એક પાટી ઉં મારેલું હતું અને તે પાટીઆ ઉપર લખ્યું હતું કે બાપુજીને મળવા માટે આ બટન દબાવો !

કૃષ્ણકાંતે બટન દબાવ્યું, એટલે તરતજ ઉપર ઘંટી થપ, થોડીવારમાં એક પ્રચંડ સરીરધારી યુવાન ત્યાં આવીને ઉભો રહ્યો અને તેણે હસ્તે સ્વરે કૃષ્ણકાંતને પ્રશ્ન કર્યો, “ કેમ મહાશય ! ક્યાંથી પધારો છો ? ”

“ કૃષ્ણકાંતે કહ્યું, “ હું કલકત્તાથી આવું છું અને મારે આપની સાથે ઘણી લાંબી વાતચીત કરવી છે હું ધાડું છું કે તમે મારી સાથે વાતચીત કરવાનો વખત ફાજલ પાડી શકશો, અને આપણે એ હું ઇચ્છું છું તે વિષય ઉપર પુષ્કળ વાતો કરી શકીશું ! ”

“ હા, પણ તે પહેલાં મારે એ વાત જાણવાની જરૂર ઓછી નથી કે તમે કોણ છો અને ક્યાંથી આવો છો તે ! જો તે વાન

જાણાવવાને તમોને હરકત ન હોય તો તમારી સાથે વાત કરવાને મને પણ હરકત નથી ! ”

“ હું ડિટેક્ટીવ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટર છું અને એક ખૂન કેસમાં મારે તમારી સાક્ષી લેવી છે ! ”

“ હા, હવે મને તમારી સાથે વાત કરવાને વાંધા નથી ! ચાલો ! આવો ઉપર ! ”

કૃષ્ણકાંત અને અરવિંદ બંને ઉપર ગયા અને દિવાનખાનામાં આવેલી એક ખુરસી ઉપર બેઠા.

ખુરસી ઉપર બેઠા પછી અરવિંદે કૃષ્ણકાંતને પૂછ્યું; “ કેમ મહાશય ! કાંઈ પાણીઆણી મંગાવું સોડા લેમન શરબત કાંઈ પીશો ? ”

કૃષ્ણકાંતે કહ્યું; “ ના ભાઈ, હું એવા બગ્ગર પીણા પીતોજ નથી, અને મારું જે માનતા હો તો તમોને પણ એવી ભલામણ છે કે કૃપા કરી એવા પીણાનો ત્યાગ કરશો. વાઈ હવે મને આપણી વાત શરૂ કરવાની આજ્ઞા છે ! ”

“ ડિટેક્ટીવ પોલીસ ઇન્સ્પેક્ટરને મારી આજ્ઞા માંગવાનું પ્રયોગન હોઈ શકે ! ”

“ હીક, ત્યારે વાત એમ છે કે; કલકત્તામાં કિશોરી નામની એક વેસ્તાનું ખૂન થયું છે; અને તેને ગુન્હેગાર ઠેરવવા માંગુ છું; એ સંબંધમાં તમે તમારો મારી આગળ શો બચાવ રજુ કરો છો વાઈ ? ”

“ મારે કાંઈ પુરાવો રજુ કરવાનો નથી, કારણ કે હું ખૂની નથી અને મેં કાંઈ ખૂનો કર્યા પણ નથી ! ”

તે તમારા કહેવાથી અમારે કાંઈ તમોને છોડી દઈ શકાય નહિ, મારી

પાસે રોકડો પુરાવો છે અને તે એટલો સાબીત છે કે તમને તે કાયદાની ચુંગાલમાંથી છટકવા દેવાનો નથી! મારે માત્ર તમારું સ્ટેટમેન્ટ જ લેવાનું છે!”

“તો તમારે જે કાંઈ પૂછવું હોય તે મને પૂછી શકો છો?”

“હું તમોને એમ પૂછું છું કે અરવિંદ બાબુને બદલે તમે કોઈ જગ્યાએ તમારું બીજું નામ લખાવ્યું છે?”

“તે મને યાદ નથી!”

“પણ ધારોકે તમે એમ તમારા અનેક નામો લખાવ્યા હોય તો તે તમને ગુન્હો ખરો કે નહિ?”

“હું કાયદાની વાત જાણતો નથી!”

“તો હું તમારા ઉપર એક કરતા વધારે નામો કહી લોકોને છેતરવાનો આરોપ મૂકું છું!”

“હું એ આરોપનો ઇન્કાર કરું છું!”

“તમે થોડા દિવસ ઉપર બંગાળી બુલબુલ નામે ઝોળખાતી કલકત્તાની વેસ્થાને ત્યાં હતા?”

“હું ત્યાં ઘણી ખરી વખત જતો હતો!”

“છેલ્લા તમે ત્યાં ક્યારે ગયા હતા?”

“તેની મને યાદ નથી!”

“તમે કિશોરીને ઝોળખો છો!”

“મારે તેની સાથે સાધારણ ઝોળખ થઈ હતી!”

“પણ તમે તેને ચાહતા હતા!”

“એવા ખાનગી પ્રશ્નનો હું જવાબ આપવા માંગતો નથી!”

“તો હું તમારા ઉપર એવો આરોપ મૂકું છું કે તમે કિશોરીનું ખૂન કર્યું છે!”

“હું એ આરોપ પણ ખોટો કરાવું છું!”

“તો તમારે તેની સાબિતી આપવી પડશે!”

“તે હું કોર્ટમાં આપીશ!”

“તમે કિશોરી સાથે અંગાળી બુલબુલને ત્યાં કેટલો વખત રહ્યા હતા!”

“આસરે ચાર મહિના!”

“તે દરમ્યાન તમારી અને કિશોરીની વચ્ચે કાંઈ કશયો ઉભો થયો હતો?”

“એવું હું યાદ રાખી શકતો નથી!”

“તે દરમ્યાન સ્નેહલતા નામની બીજી સ્ત્રી સાથે પ્રેમ થયો હતો!”

“એ તદ્દન ખોટી છે!”

“તમે સ્નેહલતાને ઓળખો છો!”

“તેની સાથે કાંઈ ખાસ પરિચય નથી!”

“તો તમે તેને સાધારણ રીતે ઓળખતા હશો!”

“કદાચ અનવા જોગ છે!”

“સીતાગંજના નગરશેઠ કેશવસેનને તમે ઓળખતા હશો?”

“એ નામ આજે હું પહેલીજવાર સાંભળું છું!”

“પણ એ નામ માટેએ તમારા ઉપર આરોપ છે?”

“આરોપો મૂકવા એ તો તમારા જોવાનો ધધો છે!”

“તમે એક લુટાર ટાળીના સરદાર છો?”

“તમે આવતી કાલે એમ પણ કહી શકશો કે સુરજ અંધાર આવે છે!”

“સીતાગંજ અને ગોમતીગંગાના મધ્યનની વચ્ચે તમારું ડાણું છે.

“હું લુટારાનો ધધો કરતો નથી!”

“તમે સીતાગંજના નગરશેઠ કેશવસેનને તમારે ત્યાં એક દહાડો જમવા બોલાવ્યા હતા !”

“કેશવસેન તો મારી જાતનાયે નથી !”

“તમે કેશવસેનને ઓળખતા નથી, તો પછી એમ શા ઉપરથી કહો છો કે એ તમારી ન્યાતના નથી !”

“નામ ઉપરથી હું ધારું છું કે એ અંગાળી કાયસ્થ હશે !”

“તમે એને જમવા બોલાવી એનું ખૂન કર્યું હતું ?”

“આ એક સફેદ ગપ્પું છે !”

“પછી તમે તેની પત્નિ કમલાક્ષીની પાસે ગયા હતા ?”

“કમલાક્ષીને હું ઓળખતો નથી !”

“કમલાક્ષીને જોતાં તમને એના ઉપર મોહ થયો હતો !”

“કમલાક્ષી કરતાં મારી સ્ત્રી વધારે સુંદર છે !”

“તમે કમલાક્ષીને ઓળખતા નથી, તો પછી એ તમે કી રીતે કહી શકો છો ?”

“અનુમાનથી !”

“કમલાક્ષીને તમે કહ્યું કે હવે નગરશેઠ તરીકે હું પોતેજ જાહેર થઇશ, મારો અને નગરશેઠનો દેખાવ સરખો છે અને આપણે કાંતે ખારીસાલ મોજમગ્ન કરવા ઉપડી જઈશું એટલે પછી કોઇ આપણને ઓળખશે નહિ એ ખરી વાત !”

“તદન બનાવટી વાત !”

“તમારી વાત કમલાક્ષીએ માની ન હતી !”

“આ આખો કેસ બનાવટી છે ?”

“તમે કમલાક્ષીનું તથા તેની દાસીનું કહ્યું ન માનવા માટે ખૂન કર્યું હતું ?”

હા, હું કાંઈ જાણતો નથી !”

“પછી તમે નિરંજનની ભગીની વિશાખાનુ હરણ કર્યું હતું!”
“ના!”

“પછી તમે લિલાવતીના હાથે તે ન્હાસી મથ છે એવી ખોટી ચીટ્ટી લખાવી તેને પણ ઉપાડી ગયા હતા?” “ના!”

“તમે નિરંજનને ત્યાં ધાડ પાડી હતી!”
“ના ખીંકુલ નહિ!”

“પછી તમે તપાસ માટે જતા રમેશને અધવચ્ચે અટકાવી તમારા કબજામાં લીધો હતો?”

“મેં રમેશને જોયો નથી!”

“ત્યાર પછી તમે કલક-તે આવ્યા હતા?”

“હું હંમેશાં કલક-તેજ રહેતો હતો!”

“તમે કલક-તામાં રતિવિલાસનું ખુન કર્યું હતું અને રતિવિલાસ તરીકે તમે પોતેજ જાહેર થયા હતા!”

“ના!”

તમે તમારી ટોળીને કલક-તે લાવ્યા હતા!”

“કલક-તે ન હોતો લાવ્યો!”

“ત્યારે ક્યાં લઈ હતા?”

“ખ-ખ કોઈ જગ્યાએ નહિ!”

“તમારી સાથે તમારી ટોળી કલક-તે આવી છે?”

“ખોટી વાત!”

“તે ટોળીએ તમોને કોઈ ઓળખનાર ન રહે માટે રતિવિલાસના માધ્યમ દ્વારા અને તેની પુત્ર ભદ્રસ્યામાને કેદ કર્યો છે!”

“ખોટી વાત!”

“પછી તમે વિશાખાને વેસ્યાને સાં મૂકી હતી!”

“ખોટી વાત!”

“વિશાખાનું નામ તમે કિશોરી પાડ્યું હતું ?”

“રામ રામ કરો !”

“એતો પછી કરીશું ! પણ હાલમાંતો એ કહો કે પછી તમારે કિશોરી સાથે લગાઈ થઈ હતી !” “ના !”

“આ વખતે તમે સ્નેહલતાનાં સંબંધમાં આવ્યા હતા ! અને સ્નેહલતાનો અને તમારો સંબંધ કિશોરીને સાલતો હતો !”

“હું જાણતો નથી !”

“હવે તમારો કલક-નેથી ન્હાસી જવાનો વિચાર હતો”

“હું કલક-તે રહેતોજ ન હોતો !”

“તમે કિશોરીને ન્હાસી જવાની વાત કહી હતી અને તે તમારી સાથે આવવા કમુલ થઈ હતી ?”

“હું કિશોરી નામની તમે કહો છો તે સ્ત્રી સાથે પ્રેમમાં પડ્યોજ ન હોતો !”

“કિશોરી તમારી મરજી પ્રમાણે ન વર્તી તે માટે તમે તેનું પ્યુન કર્યું હતું ?”

“ના !”

“તમારી સ્ત્રીનું નામ શું છે જણાવશો !”

“હું પરણ્યોજ નથી !”

“તો આ ઘરમાં બીજી કોઈ બાઈ છે ?”

“મારા ખાનગી સેક્રેટરી તરીકે એક બાઈ નોકર છે !”

“હું તેને મળવા માંગું છું !”

“તે બની શકે એવું નથી !”

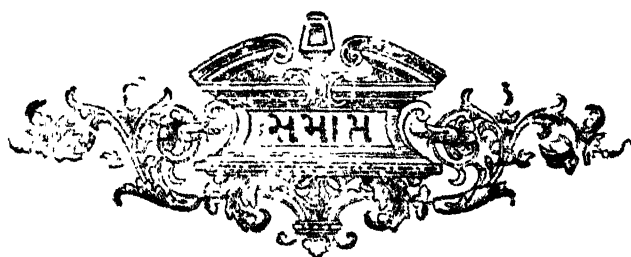
“તો પછી હું કહું છું કે તમેજ કિશોરીનું પ્યુન કર્યું છે !”

આ વાતચીત ચાલે છે એટલામાં એક મુંઢરી ખદાર આવી !
અને તેણે કૃષ્ણકાંતને કહેવાની કંઈ કૃષ્ણકાંત નમે કિશોરીનું ખૂન થયાનું
ધારે છે ને ! તે કિશોરી હુંજ આ રહી ! ”

કૃષ્ણકાંતનો આ જોનાજ આખો યજ્ઞ ગયો કિશોરીએ હવે પોતેજ
એ વાત ખુલ્લી કરી કે અરવિંદ એક બહારવટીઓ હતો તેણે કેશવસેનને
તથા તેના આખા કુટુંબને મારી નાખ્યું હતું અને તેણે કેશવસેનનું નામ
ધારણ કર્યું હતું ! પછી તે પોતેજ વિશાખા, સ્નેહલતા અને લીલાવતીનું
હરણ કરી ગયો હતો લીલાવતીના ભાઈ તથા કેશવસેનના કુટુંબીઓને
પણ આ બહારવટીઓએજ કેદ કર્યા હતા ! હવે કૃષ્ણકાંતે કિશોરીએ
અતાવ્યા પ્રમાણે શત્રુઓના બધા સ્થળો શોધી કાઢ્યા, અને સઘળાઓને
છૂટા કર્યા. નિરંજન-રમેશ તેમના પહેલા સાથે સુખમાં દહાડા
ગાળવા લાગ્યા ! કેશવસેનના ભાઈને છૂટો કરવામાં આવ્યો એટલે
કેશવસેનનું ખાટું સ્વાગ ધારણ કરી રહેલા પેલા લગ્નગરને ફાંસીના
સગ્ન થયો !

આમ સત્યનો જય અને અસત્યનો પરાજય થયો.

શાંતી ॥ ઓહમ શાંતી ॥

સુરતવાસી એમ. ખી. વ્યાસની તદ્દન નવીન છપાવેલી બુકો તૈયાર છે.] આજેજ ખરીદ કરો [તૈયાર છે.

—:ઉર્દુ ઝબાન અને ગુજરાતી લખાણવાળી:—

બેઠક અને જલસાઓમાં પ્રખ્યાત થએલી બુકો

અવહરકા લટકા (હીરસા ૧-૨ સાથે) ડીમત ૦-૬-૦

દ્વીલકા ટુકડા (ગાગ ૧-૮ સાથે) , ૦-૬-૦

દીવાને ગઝલે હિન્દ ઉર્દુ બાબે ચમકતા ચાદ

(ભાગ ૧થી૧૨) ૦-૧૨-૦

ગઝલે ગુલઝાર ઉર્દુ સનમકા ખ્યાર

(ભાગ ૧થી૨૪) ૦-૧૨-૦

રાણી ફેશન ગાયનમાળા(ભાગ ૧થી૧૨ સાથે) ૦-૧૨-૦

બાદશાહી ગાયનમાળા (ભાગ ૧થી૨૪ સાથે) ૦-૧૨-૦

આ બુકો ઉર્દુ ગઝલ કંવાલીના શોખીનો માટે તેમજ

ગુજરાતી ગાયનોના ઉસ્તાદો માટે સ્પેશીયલ છાપી

બહાર પાડવામાં આવી છે માટે તુરત ખરીદ

કરી આનંદ મેળવો.

—:(મળવાનું ઠેકાણું):—

બુકસેલર મણીલાલ ભાઈશંકર વ્યાસ સુરતવાસી

ઠે. સ્ટેશન રોડ વીનસ સીનેમા પાસે-સુરત.

ફક્ત એક જ વાર
અમારી મુલાકાત લેવા ભલામણ કરીએ છીએ

—: શા માટે? :—

જો તમારે તમારું કોઈ પણ જાતનું

છાપકામ

એ ધડી જોઈ રહો એવું સુંદર રીતે કરાવવું હોય તો!

અમારે ત્યાં કાર્ડ-કવર-કંકોત્રી-હુંડી બુક-ખીલ
બુક-આંકડા બુક અને લેન્ડખીલોનું પરચુરણ જાન કામ
પણ સુંદર ડીઝાઇન અને બ્લોકમાં ગોઠવી કરી
આપવામાં આવે છે:—

—:તે ઉપરાંત:—

કોઈ પણ પુસ્તકોના રંગીન આર્ટવર્કના ટાઇટલો
તથા ન્હાનામાં ન્હાનાથી માંડી મોટામાં મોટા રંગીન
લેખકો અને માનપત્રોનું કામ ખાસ સ્પેશીઅલ ઉગ્રી
અને જુદી જુદી શાહીથી મનપસંદ કરી આપવામાં આવે છે.
—:સંખ્યાબંધ નમૂનાઓ જોઈ એક વાર ખાતરી કરો:—

શ્રી મોટેશ્વર પ્રેસ

બરાનપુરી ભાગળ—સુરત.

આ પુસ્તકના પેજ નંબર ૫૪ સુધી બરાનપુરી ભાગળ કવર
આવેતા શ્રી “અનાવિલ” પ્રિ. પ્રેસમાં સ્થુભાઈ લક્ષ્મીભાઈ
દેશાઈએ બાબતો અને આપનાં શ્રી “મોટેશ્વર” પ્રેસમાં
મળીલાલ ભગવાનદાસે બાબતો.

